

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Problematika elektronické komunikace se zaměřením
na mládež**

Bakalářská práce

Autor práce: Aneta Majerová
Studijní program: Rehabilitace
Studijní obor: Prevence a rehabilitace sociální patologie

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Vácha

Datum odevzdání práce: 2.5. 2012

ABSTRAKT

Tématem této bakalářské práce je Problematika elektronické komunikace se zaměřením na mládež. Elektronická komunikace je dnes představována informačními a komunikačními technologiemi (ICT), jejichž prudký rozvoj vedl v posledních letech k výrazné proměně způsobů mezilidské komunikace. ICT zahrnují osobní počítač, elektronickou poštu, mobilní telefon, internet, elektronickou výměnu dat nebo elektronické obchodování aj. Kromě mnoha nesporných pozitiv je však třeba vnímat rovněž celou řadu rizikových jevů, které ICT přinesly. Zvláštní pozornost je pak nutné věnovat té části populace, která je těmito riziky nejohroženější - dětem a mladistvým.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část představuje souhrn informací o současném stavu problematiky. Obsahem současného stavu je elektronická komunikace obecně, její vývoj a její moderní formy, v závěru jsou pak definována specifika a rizika užívání elektronických způsobů komunikace mládeží. Praktická část je vymezena dílčími cíli výzkumu a předem stanovenými hypotézami. Dílčí cíle jsou zvoleny v návaznosti na hlavní cíl celé práce. Hlavním cílem práce je definovat problémy a možná úskalí elektronické komunikace v rámci jejích posledních trendů, a to se zaměřením na mládež.

Výzkum byl proveden kvantitativně metodou dotazování technikou anonymního dotazníku. Část otázek mého dotazníku byla použita již dříve v dotazníku Uwe Buermanna, a proto následné vyhodnocení výsledků zahrnovalo nejen komparaci teoretických poznatků s výsledky mého vlastního výzkumu, ale především porovnání mých výsledků s vybranými výsledky Uwe Buermanna. Vyhodnocení probíhalo v kapitole Diskuze.

V závěru práce celkově zhodnocuji nejdůležitější výsledky výzkumu a navrhuji opatření, které by snížilo rizikovost některých jevů na internetu. Uvádím zde také možné přínosy mé práce.

ABSTRACT

The topic of this bachelor thesis is “Problems of electronic communication with focus on youth. “ Electronic communication is today presented by information technology communication (ITC), whose rapid development in recent years led to great changes in ways of human communication. ICT include PC, e-mail, cell phone, internet, electronic data exchange or online shopping etc. Apart from many indisputable advantages we also need to perceive many risky phenomenon brought by ICT. Special focus is needed to be given to the part of population most endangered by these risks – children and teenagers.

Bachelor thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part presents summary of information about the present state of this topic. The content of the present state is electronic communication in general, its progress and it’s modern forms, in conclusion there are specificity and risks of using electronic ways of communication by youth defined. The practical part is determined by partial aims of research and hypothesis set in advance. The partial aims are chosen in sequence to the main aim of the thesis. The main aim of the thesis is to define problems and possible hazards of electronic communication within its recent trends with focus on youth.

The research was done quantitatively by method of asking by anonymous questionnaire. Part of questions of my questionnaire was used before in Uwe Buermann’s questionnaire, therefore following interpretation included not only comparison of theoretical knowledge with outcomes of my own research, but mostly comparison of my outcomes with selected outcomes of Uwe Buermann. Interpretation is set in chapter Discussion.

In conclusion of thesis I generally review the most important outcomes of research and suggest proceeding which would lessen riskiness of some phenomenoms on the internet. I give there also possible contributions of my thesis.

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2.5. 2012

.....
podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Pavlu Váchovi za cenné rady, trpělivost a lidský přístup při vedení této práce. Poděkování patří i panu Miroslavu Šimkovi a mé rodině, kteří mi byli při psaní práce nesmírnou oporou.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 SOUČASNÝ STAV	10
1.1 Elektronická komunikace	10
1.1.1 Vymezení pojmu elektronická komunikace	10
1.1.2 Konkretizace souvisejících pojmů.....	12
1.1.3 Obecná charakteristika elektronické komunikace	14
1.1.4 Vznik a vývoj elektronické komunikace	17
1.2 Moderní trendy v elektronické komunikaci.....	18
1.2.1 Synchronní prostředky internetové komunikace	19
1.2.2 Asynchronní prostředky internetové komunikace	21
1.2.3 Sociální sítě.....	24
1.3 Pozitiva elektronické komunikace	25
1.3.1 Pozitivní vlivy elektronické komunikace na mládež.....	27
1.4 Rizika elektronické komunikace se zaměřením na mládež.....	28
1.4.1 Vymezení pojmu mládež.....	28
1.4.2 Specifika užívání internetu mládeží	29
1.4.3 Nebezpečné komunikační praktiky a jevy ohrožující mládež.....	32
1.4.4 Netholismus.....	35
2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	36
2.1 Cíl práce.....	36
2.2 Hypotézy.....	36
3 METODIKA	37
3.1 Použité metody.....	37
3.2 Charakteristika zkoumaného souboru	38
4 VÝSLEDKY	40

5	DISKUZE	51
6	ZÁVĚR	59
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	62
8	KLÍČOVÁ SLOVA	67
9	PŘÍLOHY	68

ÚVOD

Téma elektronické komunikace a komunikačních a mediálních technologií jsem si ke zpracování své bakalářské práce zvolila především proto, že v současné moderní společnosti zaujímá tato sféra a její vývoj neoddiskutovatelnou roli, v rámci mezilidské komunikace bych se nebála říci roli naprosto stěžejní. Zejména v posledních desetiletích zažívají cesty elektronické komunikace obrovský boom a nahrazují tradiční způsoby komunikace. Globálně rozšířenými prostředky mezilidské komunikace jsou dnes komunikační nástroje internetu a mobilní telefon.

Není tomu tak dávno, kdy se svět internetu jevil člověku jako hudba daleké budoucnosti, kdy bylo na kyberprostor nahlíženo jako na science fiction a to pouze pro úzký okruh uživatelů. Díky obrovským pokrokům ve vědě a technologiích je však tento svět otevřen v podstatě každému. Kyberprostorem je možné přenášet data, přechovávat je, určitým způsobem je i zálohovat, je možné sdílet hudbu, knihy, videa nebo sdílet své fotky a názory se světem. Každá informace je na dosah ruky.

Tento globalizovaný svět bez hranic se může zdát děsivým a někdy jím také je. Výčet pozitiv na straně jedné vyvažují rizika a nástrahy s tímto fenoménem spojené na straně druhé. Nejvíce zranitelnými k těmto nástrahám bývají přirozeně děti a mládež, a proto je má práce zaměřena právě na ně. Pro účely výzkumu se poté budu soustředit výhradně na mládež.

V práci budu definovat elektronickou komunikaci a její základní charakteristiky, stručně shrnu její vývoj a v závěru popíši moderní trendy elektronické komunikace. Právě současné trendy a rizikové jevy s nimi spojené budou stát v centru mé pozornosti. Takovým rizikovým jevem je zcela jistě *kyberšikana*, zneužití osobních a citlivých údajů, patologické stavy jako *disinhibice* nebo *solipsismus*, či aktuálně velmi diskutovaná závislost na internetu. Neměl by být podceňován ani negativní vliv na kvalitu slovní zásoby a myšlení. Slovní zásoba se zužuje, původním jazykem jsou asimilovány anglikanismy a komuniké je ochuzeno o nonverbální projevy. S tímto jevem související užívání emociogramů (tzv. „smajlíků“) je mnohdy doprovázeno neporozuměním a zbytečným rozčarováním z prostého nepochopení emocí.

Konkrétní nástrahy internetu se zaměřením na mládež mají svá jistá specifika, základem však stále zůstávají výše uvedené rizikové jevy. Specifickým problémem mládeže jsou pochybná virtuální přátelství a milostné či kybersexuální vztahy, snadná dostupnost pornografie, útoky pedofilů a jiných deviantů a již zmíněná kyberšikana. Ač je tato problematika velmi aktuální, měla by jí být dle mého názoru věnována větší pozornost. Kromě osobního zájmu o sociální patologii v jejích stále nově vznikajících podobách bylo i toto při volbě tématu mé práce důležitým faktorem. Jsem si však vědoma komplexnosti a obsáhlosti této sféry, a proto bych ráda upozornila, že tato práce si neklade za cíl podat kompletní přehled všech současných poznatků. Budu volit témata a informace čtenářsky nejpřínosnější.

Cílem bakalářské práce je definovat problémy a možná úskalí elektronické komunikace v rámci jejích posledních trendů se zaměřením na mládež. V praktické části se budu soustředit na četnost používání elektronických způsobů komunikace mládeží a dále budu zjišťovat zkušenosti mládeže s kyberšikanou. Součástí cíle bakalářské práce je rovněž potvrzení či vyvrácení předem stanovených pracovních hypotéz.

Smyslem práce je rozšířit poznatky v oblasti moderních trendů elektronické komunikace a výsledky v rámci praktické části přispět k diskuzím o vlivu těchto trendů na mládež.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Elektronická komunikace

Prudký rozvoj informačních a komunikačních technologií - ICT (osobní počítač, elektronická pošta, mobilní telefon, internet, elektronická výměna dat nebo elektronické obchodování atd.) vedl v posledních letech k výrazné proměně způsobů mezilidské komunikace. V současné době je zájem o elektronické komunikační nástroje stále masivnější a tento trend jejich rostoucí preference lze předpokládat i nadále (55).

1.1.1 Vymezení pojmu elektronická komunikace

Termín komunikace pochází z latinského *communicatio*, což původně znamenalo „vespolné účastnění,“ a *communicare* - „činit něco společným, společně něco sdílet (54).“

Ať už se jedná o komunikanty či města a vesnice, komunikace spojuje. Obecně, či právě v rámci kybernetiky, je komunikace definována jako přenos informací mezi subjekty a objekty (24).

Podle B. W. Wahlstromové, jak uvádí Plaňava, se komunikace vyznačuje šesti obecnými parametry. Na základě těchto parametrů Wahlstromová definuje komunikaci jako:

- a) efektivní sebe-vyjadřování,
- b) výměnu sdělení psaním, mluvením či obrazy,
- c) sdílení informací nebo poskytování zábavy prostřednictvím slov, mluvením nebo jinými metodami,
- d) transfer (přenášení) od jedné osoby ke druhé,
- e) výměnu významů mezi jedinci při použití společného systému symbolů,
- f) proces, jímž jedna osoba předává sdělení jiné osobě prostřednictvím nějakého kanálu a s určitým efektem (40).

Podle Vybírala rozumějí někteří psychologové komunikační výměnou jak sdělování, tak sdílení (54). Pro pochopení pojmu elektronická komunikace je důležité znát obsah slova sdílení a vnímat rozdíly mezi tradičními definicemi a definicemi, které přinesl internet a sociální sítě. „*Sdílení vyjadřuje, jak je sdělení prožíváno, jaké emoční zaujetí a intenzitu emoci sdělení vzbuzuje. Týká se všech zúčastněných... Sdílení neznamená přijetí... může probíhat i tehdy, když se sdělovatelem nesouhlasíme* (54).“

Jiný tradiční pohled na sdílení dle Plamínka, tentokrát z hlediska sociální psychologie, říká, že sdílení probíhá na třech úrovních - na úrovni rozumu, citů a hodnot (39). Naproti tomu sdílení v kontextu kyberprostoru a sociálních sítí je chápáno spíše jako sdílení fotografií, videí, názorů či postojů. K aktu sdílení jsme v podstatě dnes a denně vybízeni i největší a nejvýznamnější sociální sítí světa zvanou Facebook (1), kdy úvodní stránka webu hlásá: „*Facebook vám pomáhá navázat kontakt s lidmi ve vašem životě a sdílet s nimi své příspěvky* (16).“

Samotný pojem elektronická komunikace (též e-komunikace) je používán především v souvislosti s rapidním rozvojem internetu a e-mailu v 90. letech 20. století (18). Již v letech šedesátých byl však novými médii naprosto fascinován kanadský kulturní sociolog a mediální teoretik McLuhan, který ve své knize *Jak rozumět médiím* formuluje nejrůznější nadčasové teorie. Ač nezasažen a neovlivněn nástupem počítačových sítí, popisuje McLuhan proměny civilizace pod vlivem elektronických médií. Přichází tak např. s pojmem „globální vesnice,“ kdy se onou globální vesnicí stane prostřednictvím elektronických médií celý svět a člověk dostane novou šanci nabýt celistvost, kterou ztratil při rozpadu kmenového společenství. Podobně jako všichni velcí myslitelé a průkopníci se i McLuhan setkal s rozpačitou reakcí společnosti. Dnes však jeho více než padesát let staré předpovědi uvádějí současné teoretiky v úžas a jeho celoživotnímu dílu je přikládán zásadní význam (32).

Tušerová elektronickou komunikaci definuje jako „*zvláštní typ mezilidské komunikace, která umožňuje tuto mezilidskou komunikaci i bez fyzické přítomnosti osob na jednom a téže místě. Fyzická nepřítomnost osob na jednom a téže místě je vlastně jedním z obligatorních pojmových znaků elektronické komunikace* (50).“

Vymezení termínu elektronická komunikace nám ale příliš nepomáhá osvětlit česká právní úprava, kterou se zabývá zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích. V tomto zákoně se dokonce konkrétně nesetkáme ani s pojmem „elektronická komunikace,“ protože tato úprava hovoří pouze o „elektronických komunikacích (58).“ Pojmy jsou přirozeně často zaměňovány, ale je mezi nimi rozdíl. Tím nejvýraznějším je obsah pojmů v angličtině, kdy pojem „electronic communication“ znamená v překladu elektronickou komunikaci a naproti tomu pojem „electronic communications“ označuje elektronické sdělovací prostředky, tj. prostředky elektronické komunikace. Tento zákon řeší praktickou stránku problematiky a otázky týkající se zprostředkování elektronické komunikace. Definice elektronické komunikace chybí zřejmě z toho důvodu, že se jedná o druh komunikace ve smyslu sociologickém, a ten je chápán jako proces sdělování a vyměňování informací ve společnosti a který se uskutečňuje specifickými prostředky (50).

Ve výsledku je důležité vědět, že se jedná o formu mezilidské komunikace, ač se její realizace od tradičních způsobů značně liší (24). O rozdílech běžné a elektronické komunikace se blíže zmiňuje Kopecký a následující kapitola této práce.

1.1.2 Konkretizace souvisejících pojmů

Internet versus kyberprostor

Zpočátku existoval kyberprostor jako nehmateľný prostor dat a informací pouze v myslích sci-fi nadšenců a vědců, což dokládá i původ pojmu kybernetika. Prvním, kdo pojem použil, byl americký matematik Norbert Wiener v díle z roku 1948 *Cybernetics, or Control and Communication in the Animal and Machine* - Kybernetika čili řízení a komunikace u živočichů a ve stroji (5). Samotný termín kyberprostor však vymyslel William Gibson, když ho v roce 1992 popsal ve svém sci-fi románu. Vykreslení kyberprostoru bylo v jeho podání bez ucelené formy, ale Gibson jím položil základ pro další definice (45).

Lawrence Hagerty spatřuje kyberprostor jako nemateriální území, do kterého smí vstoupit jen nemateriální podstata mysli nebo duše. Toto území odráží to, kým skutečně

jsme – způsobuje, že naše mysl více touží objevovat nové myšlenky, zakázané rozkoše a velmi zajímavé lidi (19).

Slovník neologizmů vysvětluje termín kyberprostor jako komunikační prostředí vzniklé celosvětovým propojením počítačů (31).

Na základě komparace obou termínů, kdy je internet Multimediálním slovníkem vykládán jako celosvětová síť mnoha miliónů vzájemně propojených počítačů, je mezi těmito pojmy patrná jen velmi tenká hranice (41).

Masová a masmediální komunikace

Podle Vybírala bývá masová komunikace většinou chápána jako komunikace médií s veřejností, čili hovoříme o komunikaci masmediální, tj. komunikování osob prostřednictvím tisku, rozhlasu, televize a dalších médií s adresáty svého působení. Dále zmiňuje, že i v této komunikaci platí rys vzájemnosti, avšak výrazněji je v komunikačním vztahu ovlivněn příjemce, u něhož často nastává změna v myšlení, postoji či cítění (54).

Podobně definuje masovou komunikaci také Jiráček, který však blíže diferencuje reciprocitu dle konkrétní skupiny médií. Rozlišuje kategorii médií sloužících k podpoře interpersonální komunikace, tedy dorozumívání mezi dvěma jednotlivci, kteří se navzájem vnímají jako individua. Takovým médiem je elektronická pošta, telegraf nebo mobilní telefon. Nejvýznamnějším rozdílem oproti druhé kategorii médií je možnost odesílat a přijímat vzkazy na obou stranách (22).

Naproti tomu média sloužící celospolečenské komunikaci vidí jako komunikaci mezi jedním výchozím bodem a blíže nespecifikovaným, leč vysokým počtem bodů cílových. A jako taková tato média nepodporují vysílání a přijímání sdělení na obou stranách, staví tedy anonymní masu do pasivní role příjemce. Do této skupiny médií patří noviny, časopisy, knihy, televizní a rozhlasové vysílání, film, kompaktní disky, stejně jako ekvivalenty těchto tradičních médií uskutečňované v kyberprostoru - internetové verze tištěných periodik, rozhlasové a televizní vysílání apod. (22).

Online komunikace

Být online znamená dle Šmahela být připojený na internetu. Ve spojení s komunikací pak tento výraz znamená, že příslušný jev probíhá nebo se alespoň vyskytuje v prostředí internetu (49).

Na rozdíl od rozmanitých definic termínu kyberprostor je ve výkladu pojmu online většina multimediálních slovníků jednotná. Jedná se o připojení počítače či podobného zařízení k síti nebo jinému přístroji - jde tedy o to být zapojený. Zařízení je jinými slovy na *lince*, připraveno ke komunikaci (41).

1.1.3 Obecná charakteristika elektronické komunikace

Bazálním rozdílem mezi tradiční komunikací v reálném světě a reálném čase a komunikací elektronickou je podle Kopeckého fakt, že elektronická forma je uskutečněna prostřednictvím elektronického nástroje. Takovým nástrojem je každý osobní počítač či notebook, na popularitě získávající tablety, mobilní telefony a ostatní zařízení s možností připojení k internetu. Kopecký dále definuje vlastnosti elektronické komunikace, která je dle něj:

- neřízená,
- hromadná (např. prostřednictvím diskusních fór),
- anonymní (nelze přesně určit původce sdělení, tím pádem v podstatě zaniká odpovědnost za jeho uveřejnění, neboť uživatelé nevystupují pod svojí skutečnou identitou, ale spíše pod různými „přezdívkami“ (tzv. nicky),
- závislá na počítačové gramotnosti komunikujících (lidé, kteří práci s počítačem běžně nevyhledávají, nebudou mít patrně větší zájem ani o e-komunikaci),
- časově a místně neomezená (24).

Jeden z výše zmíněných znaků - anonymita, je tím, co činí internet natolik atraktivním. Nemalé procento lidí se při komunikaci tváří v tvář cítí nejistě a „bezpečné“ prostředí internetu jim může poskytnout jakousi ochranu, roušku, masku.

Masku, kterou lze nasadit po návratu domů a připojení se k síti. Usedneme k monitoru a můžeme být prakticky kýmkoliv (44). Šmahel anonymitu na internetu rozděluje na dva typy - *objektivní a subjektivní*.

Objektivní anonymita je jím chápána jako skutečně reálná míra možnosti odhalení identity uživatelů internetu, čili identifikace na základě jména a příjmení. Je to popis potencionální úspěšnosti odhalení identity technickými prostředky.

Subjektivní anonymita je pak vnímána jako vnitřní pocit konkrétního člověka o jeho vlastní domnělé anonymitě na internetu. Čili je to náš subjektivní názor na míru našeho „utajení.“ Chování lidí na internetu je přirozeně ovlivněno spíše anonymitou subjektivní (49).

Vybíral dále poukazuje na rychlost odpovědi, rychlost vyměňování informací. Odpovídáme rychleji, než jsme byli zvyklí při jiných druzích psané výměny zpráv, a stejně tak jsme se i naučili odpověď rychleji očekávat. Komunikace tedy získala nový rytmus. Vybíral také soudí, že tento nový rytmus zanechává změny v hlubších vrstvách psychiky (54).

Jiným znakem elektronické komunikace je existence virtuální reality, kterou Pospíšil vysvětluje jako „*umělé prostředí (svět) či napodobení skutečných dějů a situací pomocí zařízení a programů počítačové techniky* (41).“ Poetičtější je pak Šmahelova definice, která virtuální svět charakterizuje „*jako prostředí, ve kterém se zrcadlí, odráží a projevuje naše duše a to v dobrém i zlém.*“

Pojem virtuální realita s sebou přináší i termín virtuální identita. Vytvoření našeho virtuálního já je mnohdy podmiňujícím aktem ke vzniku různých účtů a profilů na internetu, např. profil na chatu. Je na nás, zda zvolíme identitu, která bude korespondovat s naším skutečným já, nebo využijeme možnost být téměř kýmkoliv si usmyslíme. Šmahel spojuje virtuální identitu s virtuální reprezentací, což je podle něj soubor digitálních dat o tom, „kdo jsme“ ve virtuálním světě (49).

Uživatelům internetu většinou není obligatorně dáno uvést pravdivé osobní údaje, a proto jsou dle Saka falešné informace např. o pohlaví nebo věku běžné. Je tedy důležité dobře zvážit, které informace zveřejníme jednak o sobě samých, a zároveň si být vědomi praktik deviantních uživatelů internetu, zejména pedofilů (45).

Tento jev a mnohá další rizika se téměř od počátku existence internetu snaží eliminovat tzv. *RFC dokumenty*. Tyto dokumenty definují standardy pro práci na internetu. Každý takový standard lze vyhledat pod přiděleným pořadovým číslem (např. RFC 2821) na www.rfc.net. Dokumenty RFC jsou spravovány organizací Internet Engineering Task Force (12).

Z potřeby regulovat chování uživatelů internetu vznikla dále tzv. *netiketa* - pojem složený spojením slov „net“ z anglického síť a „etiketa.“ Jedná se o pomyslný soubor pravidel, doporučení a zásad, který by se měl v internetovém světě dodržovat (24). Podobně popisuje netiketu i Pospíšil, který říká, že pravidla slušného chování platí v počítačových sítích stejně jako jinde (41).

Základní východiska netikety

1. Adresátem sdělení je člověk.
2. Berte na něj ohled.

Obecná pravidla netikety

1. Dodržujte v elektronické komunikaci stejná pravidla, konvence a zásady jako v běžném životě.
2. Nebuďte zbytečně útoční či agresivní.
3. Nejste středem kybervesmíru. Neočekávejte, že každý hned všeho nechá, jen aby odpověděl na váš dotaz.
4. Pokud se dostanete do sporu a ten se přiosťří, argumentujte k věci.
5. Nepoužívejte osobní invektivy nesouvisející s předmětem sporu.
6. Buďte konzervativní při vysílání a liberální při příjmu (24).

Kopecký však poukazuje na fakt, že tato pravidla bývají dodržována pouze zlomkem uživatelů. Jejich respektování se dá vynutit např. na diskusních fórech smazáním nevhodného příspěvku a pohrůzkou vyloučení z diskuze, případně dlouhodobým zákazem přístupu na komunikační server (24).

1.1.4 Vznik a vývoj elektronické komunikace

„Všechno, co mohlo být vynalezeno, už bylo vynalezeno.“

Charles H. Duell, ředitel amerického patentního úřadu, 1899 (2)

V minulosti vznikaly nejrůznější techniky, s jejichž pomocí mohly být zaznamenávány a reprodukovány optické a akustické signály. Vedle záznamu a reprodukce se ale začalo usilovat také o zprostředkování informací. Nejprve se využívaly klasické cesty - stávající dopravní a poštovní cesty. Tyto mohly být využity i na velké vzdálenosti, neodpovídaly však požadavkům na rychlost. Stále tedy platilo, že čím delší byla trasa, kterou zásilka musela urazit, tím delší byla čekací doba (4).

Buermann uvádí, že prolomením tohoto pravidla se stal vynález telegrafie. Tento luxus si mohl dopřát každý, kdo byl v dosahu telegrafní sítě, tedy i širší veřejnost. Rozšiřování telegrafních sítí bylo vázáno na výstavu sítí železničních, protože vedení bylo pokládáno souběžně. Železniční stanice tedy plnila zároveň i funkci informačního uzlu.

Byla to tedy elektřina, která způsobila pokrok a následný dynamický vývoj komunikace (4). Toto potvrzuje i Sak svým rozdělením vývoje médií do čtyř etap. V první etapě byla média představována kresbou, hliněnými tabulkami či později papýrem. Významným mezníkem, který odstartoval dynamičtější druhou vývojovou etapu médií, byl vynález knihtisku a s tím související zprostředkování informací nejen knihami, ale také novinami a časopisy. Etapa třetí byla zlomová právě objevem elektřiny. Plynule pak přechází v etapu čtvrtou, současnou, která je spjata s nástupem počítače a internetu (45).

Doba spojená s objevem elektřiny je charakteristická snahami o přenos akustický a vizuální. Výsledkem snah o akustický přenos je zejména vynález telefonu, později v návaznosti také vynález faxu či kabelové televize. V důsledku pokusů o přenos vizuální došlo k vývoji rádiové techniky, což odstartoval objev bezdrátové telegrafie. Následovalo rádiové spojení, rozhlas a nakonec byl realizován i kýžený skutečný

vizuální přenos - byla vynalezena televize. Vrcholným produktem této řady jsou mobilní telefony.

Důležitým krokem na cestě ve vývoji elektronické komunikace je nedávný proces tzv. digitalizace. Digitalizace znamená optimalizaci elektrického přenosu. Tomuto kroku však Buermann není nakloněn, naopak poukazuje na to, že analogová média jako gramodeska a magnetofonový pásek jsou v otázce kvality nepřekonatelná, musela však ustoupit moderním nárokům a požadavkům společnosti. Takovým typickým požadavkem současné společnosti je rychlost přenosu (4).

Dosud nejsložitějšími produkty elektronické komunikace jsou osobní počítač a internet. Sak však předpokládá, že toto není ani zdaleka finální inovace technologické roviny. Tvrzení dokládá faktem, že změny ve sféře informačních technologií realizované v posledních dvaceti letech jsou objemnější a mnohem více zásadní než změny v informačních médiích za celou historii lidstva (45).

1.2 Moderní trendy v elektronické komunikaci

Předpokladem moderní společnosti a zároveň jakéhokoli společenství v kontextu historického vývoje byly a jsou sociálně komunikační procesy (5). Trendy, kterými se ubírají současné komunikační technologie v rámci těchto procesů, musejí zákonitě odpovídat nárokům moderní společnosti.

Těmto nárokům dokáže nejlépe vyhovět základní typ elektronické komunikace - komunikace internetová. Mezi nejčastější formy internetové komunikace patří psaný text. Zpráva napsaná odesílatelem se jednoduše odešle a příjemci je na obrazovce zobrazena během několika málo sekund (20).

Internetovou komunikaci, jenž je vázána na počítačovou síť, rozděluje Kopecký zpravidla na *komunikaci online a offline*.

Online komunikace je realizována počítačovou sítí, ke které musí být komunikující připojen, a dělíme ji dále na *synchronní a asynchronní*. Někdy je do tohoto typu komunikace zahrnována i komunikace přes mobilní telefon, protože telefony jsou rovněž připojeny k určitému typu sítě (24).

Oproti tomu offline komunikace probíhá mimo počítačovou síť a patří sem např. dopis nebo pohled. Do internetové komunikace je však řazena díky uměle generovaným komunikačním odezvám - např. u výukových programů nebo multimediálních encyklopedií (24).

1.2.1 Synchronní prostředky internetové komunikace

DeVito uvádí, že v osobní komunikaci a některých formách internetové komunikace dochází ke sdělování prakticky neprodleně. Tuto komunikaci označuje jako *synchronní* (13). S důrazem na okamžitou odezvu v reálném čase tuto definici potvrzuje i Kopecký a jako příklad uvádí nástroje chat, Skype, ICQ a messengery aj. (24). Poněkud zdrženlivější pohled na synchronicitu zmíněných komunikačních nástrojů má Vybíral, který se domnívá, že o souběžnost dvou paralelních procesů v jednu a tutéž chvíli nejde. V chatových místnostech nebo v ICQ okně se slovo či tzv. emotikon (smajlík) objevuje až v momentu, kdy odesílatel klikne na „odeslat.“ Tím dochází dle Vybírala ke zpoždění a tedy i jisté asynchronitě (54).

ICQ

ICQ (z angl. *I seek you* = hledám tě) patří mezi tzv. messengery, což jsou programy umožňující posílání textových zpráv a vzkazů. Zejména díky uživatelské nenáročnosti se ICQ stalo jedním z nejoblíbenějších typů messengerů. Toto dokládá Kopecký údajem z roku 2001, kdy tento program použilo více než 100 milionů uživatelů a počet odeslaných zpráv se denně pohyboval kolem 400 milionů (24).

ICQ počet uživatelů své komunikační služby oficiálně nesděluje. S masivním nástupem Facebooku a dalších sociálních sítí však obecně jejich množství klesá. Podle statistiky NetMonitor měl v České republice web ICQ v roce 2011 přes 376 tisíc uživatelů, což by znamenalo meziroční pokles o 40 % (7).

Proč se stal konkrétně tento messenger v minulých letech takovým fenoménem vysvětluje Haško tím, že na ploše zabírá minimum místa, je účelový a jednoduchý (20).

Po připojení na internet uživatel okamžitě vidí, kdo se v tutéž chvíli také nachází online. K rychlému rozšíření přispělo i to, že ICQ není pouze zábavou pro jednotlivce, ale je vhodný i do firem pro pracovní účely (20).

ICQ navíc umožňuje nejen komunikaci synchronní, ale podobně jako e-mail funguje i asynchronně. Konverzace je uskutečněna jak v textové podobě, tak v podobě hlasových hovorů a videohovorů. Textové zprávy je možné doplnit tzv. emotikony nebo emočními animacemi (tzv. teaZ), které mají za úkol vykreslit emoční rozpoložení odesílatele. Příjemci se tak na obrazovce objeví např. plačící postavička doplněná audio složkou v podobě vzlyků, pláče a omluv. Z ICQ je dokonce možné i posílání SMS, posílání souborů v různých formátech, nebo krácení dlouhé chvíle hraním her díky nejrůznějším „nadstavbám“ (24).

Chat a avatar chat

Chat znamená anglicky rozhovor, povídání, klábosit (41). Díky anonymitě diskutujících, která vyvolává obrovský komunikační potenciál, je chat nejrozšířenějším synchronním komunikačním nástrojem internetu. Principem chatu je textová diskuze doplněná emotikony (24).

Komunikace se uskutečňuje zpravidla v prostředí skupiny, která je tvořena volným seskupením uživatelů. Ti do ní libovolně vstupují a vystupují a komunikují zde na základě témat, od solidních až po nelegální (25).

Vyšší úroveň chatu, kde si uživatelé budují svou zástupnou identitu, představují tzv. *avatar chaty*. Uživatel zde vystupuje pod svým avatarem, což je jakási postavička, figurka.

Chaty vytvářejí virtuální komunity a sociální vazby. Umožňují interpersonální kontakt z bezpečné vzdálenosti. V podstatě zasahují do mezilidských kontaktů mladých lidí, ovlivňují verbální i neverbální schopnosti člověka a rozvoj abstraktního myšlení. Výsledky mnohých výzkumů však neposkytují závěry, které by jednoznačně určily vliv chatu na děti a mládež (24).

Skype

Skype je program umožňující internetovou telefonii, tzv. VoIP - Voice over IP (Hlas prostřednictvím IP adresy), a to zdarma a na velké vzdálenosti (24). Pro úplnost, IP adresa je jednoznačná číselná řada každého počítače, který je kdekoliv na světě připojen k internetu (41).

Kromě telefonování slouží Skype rovněž k posílání zpráv a souborů. Podmínkou je, aby měli tento software nainstalovaný oba volající, zároveň měli solidní připojení, mikrofon a reproduktory. Pakliže má uživatel k dispozici webkameru, Skype zajistí i videohovor (42).

Vzhledem k nízkým cenám webkamer je používání videohovorů umožněno širokému spektru uživatelů. Pokud se spojení prostřednictvím Skypu zúčastní více volajících, hovoříme o videokonferenci (24).

1.2.2 Asynchronní prostředky internetové komunikace

Asynchronní komunikace se vyznačuje časovou prodlevou mezi vysláním zprávy a odpovědí. Vývoj internetové komunikace sice spěje spíše k synchronicitě, asynchronicita však stále zůstává výhodou zejména v případech, kdy nejsme viděni ani slyšeni. Než odpovíme, můžeme si díky tomu vzít čas na rozmyšlenou (54).

Základními prostředky asynchronní komunikace jsou e-mail, knihy návštěv, blogy a SMS (24).

E-mail

Elektronická pošta (e-mail) patří mezi nejstarší a nejpoblárnější služby všech počítačových sítí. Například i lokální síť propojující jen několik málo počítačů v kanceláři může přinášet užitek. Nesrovnatelně větší význam má však e-mail v rámci internetu - sítě s celosvětovým dosahem (38).

První e-mail byl odeslán prostřednictvím předchůdce internetu (ARPANET) a to v roce 1969. Dnes je software pro odesílání a přijímání e-mailů většinou

implementován do operačních systémů jako tzv. poštovní klient (Microsoft Outlook), případně je tato služba poskytována přímo na internetu jako tzv. webmail. V českém prostředí jsou nejznámějšími poskytovateli dle Kopeckého portály seznam.cz, centrum.cz, email.cz a další.

Velmi aktuální a oblíbené je využívání elektronické pošty přes mobilní technologie. Jedná se zejména o tzv. chytré mobilní telefony nebo různé kapesní počítače (24).

Peterka a kol. spatřuje výhody elektronické pošty v tom, že zprávu příjemci píšeme ve chvíli, kdy se nám to hodí, a stejně tak i příjemce si zprávu přečte až tehdy, kdy má na vyřizování své korespondence dostatek času. Další výhodou je samotný fakt, že komunikace probíhá v digitální podobě a přináší tak mnohá usnadnění - jednoduché úpravy textu, archivování zpráv, tisk, vyhledávání zpráv a vyhledávání konkrétního textu v nich. E-mail umožňuje i efektivní zacházení s časem a to např. tím, že vytvořenou zprávu můžeme odeslat vybranému seznamu kontaktů v adresáři, jenž je navíc automaticky veden (38).

Asynchronní vzkazníky

Takto nazývá Kopecký různé knihy návštěv (tzv. guestbooky), diskusní fóra a jiné formy vzkazů nebo komentářů, které uživatel může zveřejnit na webu. Poukazuje také na to, že zmíněná diskusní fóra mohou být kvalitním zdrojem informací se zaměřením na zpětnou vazbu. Zároveň však připouští možná zkreslení a zdůrazňuje, že velký vliv na podobu diskuze má to, zda je někým moderována a příspěvky jsou regulovány (např. mazány za nevhodný obsah).

S tím souvisí i diskutovaná míra anonymity uživatelů. Dá se předpokládat, že forma a obsah příspěvku bude více či méně ovlivněna tím, zda musejí diskutující prokázat svou identitu např. povinným přihlášením ke svému e-mailovému účtu (24). Šmahel sice uvádí, že pro počítačového odborníka, ba i vzdělaného laika, je identita uživatele bez větších obtíží odhalitelná, nicméně diskutující si iluzi anonymity neuvědomují (49).

Blogy, weblogy, videoblogy

Princip blogů funguje na bázi autor - čtenář, kdy autor buduje sdílený digitální obsah. Termín weblog (zkráceně blog) je odvozen z anglického *log*, což znamená záznam či zápis. Definic weblogu je více, nejčastěji je však užíván význam weblogu coby internetového deníčku (24).

Kunstová blogem označuje technologii, která jednomu či více autorům umožňuje publikovat na webové stránce články dle jejich zájmu a názory autorů na informace v těchto člancích obsažené. Příspěvky bývají publikovány od těch nejnovějších a kromě textu mohou obsahovat i obrázky, grafy, hypertextové odkazy na související blogy nebo videa (28). V případě, že místo textu uživatel do svého deníčku nahrává krátká videa, hovoříme pak o videoblogu (24).

Že se jedná o skutečný fenomén, který si zaslouží pozornost, dokládá Kopecký údaji zveřejněnými britskou BBC a dalšími výzkumnými institucemi v USA. Z těch vyplývá, že jen v USA bloguje přes 8 milionů uživatelů a čte je přibližně polovina online uživatelů. Podle Kopeckého blogují lidé ze všech společenských vrstev a s různým postavením - bezdomovci, uklízečky nebo vrcholoví politici (24).

SMS

Technologie SMS (Short Message Service = služba krátkých zpráv) vznikla z potřeby moci levnou cestou předat podstatnou informaci adresátovi nezávisle na tom, zda má k dispozici počítač nebo pevné telefonní připojení. SMS není pouze o výměně zprávy mezi mobilními telefony. Jejich prostřednictvím je možné ovládat vzdálené služby různých systémů (banky, mobilní operátoři), zajistit si elektronickou jízdenku, převést peníze na charitativní konto (tzv. dárcovské SMS) aj.

Komunikace pomocí SMS zpráv má jednu velkou nevýhodu - je limitovaná počtem znaků. Snaha vměstnat co nejvíce slov do jediné zprávy vnesla do elektronické komunikace nový termín - *lingo*. Lingo popisuje Kopecký jako jazyk plný akronymů (zkratk) a dalších symbolů. Základní variantou je anglické lingo, existuje ovšem i v české mutaci, přičemž běžné je přejímání anglického lingo českými uživateli (24).

1.2.3 Sociální sítě

Sociální sítě (*social networks*) jsou absolutním fenoménem současnosti. Jejich uživatelé spolu jejich prostřednictvím komunikují, sdílejí fotografie, hudbu a videa, plánují události (akce, srazy), hrají hry, seznamují se a vytvářejí si vlastní sociální síť vztahů přidáváním přátel. Bezsporu nejpopulárnější sociální sítí se svými více než 500 miliony uživateli (v roce 2011) je Facebook (46). Procházekův názor, že *kdo není na Facebooku, jako by neexistoval*, proto ani nezní příliš nadsazeně. Dle studií, o něž se Procházka opírá, tráví průměrný uživatel na Facebooku 20 minut denně (43).

Pro komplexnost poskytovaných služeb nelze Facebook dle kritéria synchronicity zařadit. Komunikační prostředky nalezneme jak synchronní, tak asynchronní. Chat mezi uživateli může probíhat synchronně, pokud se však jeden z komunikujících odhlásí, vzkaz je mu v jeho účtu uložen - toto Bednář připodobňuje k principu e-mailu. Dále Bednář uvádí základní podstatu sociální sítě, kterou je podle něj vytváření virtuálních vztahů mezi uživateli a sdílení prostoru, kde uživatelé publikují své pocity, názory, manifestují příslušnost k určité skupině, kam ukládají své fotografie apod. V tomto je možné nalézt princip blogu (1).

Facebook byl založen za účelem sdružení studentů Harvardské univerzity v únoru 2004. Tvůrcem byl tehdejší student Mark Zuckerberg, kterému zpočátku nešlo o nic významnějšího, než o sbližování ostatních studentů prostřednictvím společenského webu. Později byl ale Facebook rozšířen na další univerzity, střední školy a firmy. Důležitý zlom nastal v roce 2006, kdy byl portál zpřístupněn všem osobám starším 13 let. Tento krok odstartoval raketový vzestup počtu uživatelů.

Na konci roku 2007 měl Facebook přes 57 milionů aktivních členů. V létě 2008 ohlásili správci Facebooku prolomení hranice 100 milionů a na počátku roku 2009 již 150 milionů (36). Ke dni 26.5. 2011 je na Facebooku zaregistrováno 687 milionů uživatelů. Největší facebookovou komunitu tvoří občané USA, kterých je na Facebooku zaregistrováno 155 milionů. V České republice využívají Facebook ke dni 26.5. 2011 3,3 miliony uživatelů. Téměř polovinu tvoří mladí lidé od 14 do 24 let (29).

Jak již bylo uvedeno, uživatelům Facebooku nesmí být méně než 13 let. Je však známo, že v České republice je až 55 000 uživatelů, kteří uvedením nepravdivých údajů obelhali registraci a tuto hranici nespĺňují. Svůj skutečný věk pak odhalí zejména při hraní her (29).

Další sociální sítě se vyznačují odlišnou mírou popularity v závislosti na geografické poloze. Vedle Facebooku je známý např. MySpace, Hi5 či Flickr. V České republice zažil svou chvíli slávy server libimseti.cz, populární nadále zůstává server lide.cz nebo spoluzaci.cz (46).

1.3 Pozitiva elektronické komunikace

Jednoznačné výhody spatřuje Vybíral v rychlosti komunikace a v možnosti předat si mnohdy graficky velmi náročná data. Internetová síť dle Vybírala také zvýšila dostupnost informací (54).

Kopecký uvádí přednosti srovnáním s běžnou komunikací, oproti které mají uživatelé elektronické komunikace možnost zůstat anonymní a vyhnout se přímému kontaktu, či možnost komunikovat současně s velkým počtem komunikantů. Pro mnoho typů uživatelů je důležitým rozdílem rovněž to, že asynchronní prostředky komunikace ponechávají prostor na přípravu odpovědi bez časového omezení. Dokonce i v rámci synchronní komunikace je čas si reakci promyslet (24).

Další předností elektronické komunikace je, že umožňuje sdělení a sdílení i v podmínkách, v kterých by běžná komunikace neobstála. Umožňuje tak sociální začlenění osobám se specifickými potřebami nebo osobám, kterým v sociálním kontaktu tváří v tvář hrozí sociální vyloučení. Elektronická komunikace se tak může podstatným způsobem podílet na uspokojování základních lidských potřeb. Na toto poukazuje také Vágnerová, která tvrdí, že člověka uspokojuje sdílení svých vlastních zážitků s ostatními, podílení se na společné činnosti a vytváření a rozvíjení blízkých vztahů (51).

Vágnerová komunikaci definuje jako „*proces vzájemného předávání informací v sociálním kontaktu pomocí různých prostředků, zahrnující i sdílení, tj. prožívání*

a hodnocení této situace.“ Dále upozorňuje na to, že schopnost komunikovat má velký význam pro sociální život a pro integraci jedince do společnosti. Do tohoto typu sociální interakce patří i psaný text, je tedy možné zahrnout sem elektronicky sdílenou komunikaci. Elektronická komunikace specifickým způsobem naplňuje jednak funkce komunikace obecně a dále i některé potřeby člověka v kontextu komunikace. Takovou potřebou je dle Vágnerové:

- a) *potřeba orientace*, jejímž prostřednictvím získáváme různé informace, které nám dopomáhají v pochopení světa,
- b) *potřeba sebepotvrzení (resp. sebeuplatnění)*, což je proces, v jehož průběhu si potvrzujeme vlastní hodnotu a kompetence, ale i svou vlastní identitu,
- c) *potřeba potvrzení své konformity* k sociálním požadavkům tím, že komunikujeme v souladu se svou rolí a sociálním postavením (51).

Pozitivní znaky nových způsobů komunikace spatřuje Buermann v tom, že zejména díky přenosným komunikačním médiím jako je mobilní telefon nebo notebook s bezdrátovým připojením na internet, je lidem umožněno „být stále v obraze.“ Čili být informován, moci komunikovat kdykoliv, ale také být většinu času stále k zastížení.

Dalším velmi důležitým rysem využívání elektronických způsobů komunikace je zaplňování tzv. „*neproduktivních fází*.“ Buermann vysvětluje tyto fáze jako veškerý čas, který bychom mohli/měli trávit produktivně, ale z nějakého důvodu toho v danou chvíli nejsme schopni. Myslí se tím cesty do práce a z práce, služební cesty, ale i trávení času na přednášce, která části studentů nepřináší tolik, kolik by měla. Tento čas, který by se jinak stal prázdnou fází dne, nám komunikační média mohou pomoci naplnit efektivně (51).

V neposlední řadě je dobré zmínit, že touto cestou můžeme velkou část uživatelů nějakým způsobem dohledat a spojit se s nimi. Toto tvrzení podporují i čísla Českého statistického úřadu, která uvádějí, že v roce 2008 internet využívalo 54 % populace ve věku nad 16 let. Jestliže toto procentuální zastoupení porovnáme s čísly z roku 2003, zjistíme, že došlo téměř ke zdvojnásobení počtu uživatelů. Zajímavým údajem je také fakt, že připojením k internetu disponovalo na 46 % českých domácností (9).

Na základě dat Českého statistického úřadu Krčmářová predikuje nárůst využívání služeb internetu a jako majoritní skupinu z hlediska užívání internetu označuje studenty. Podle ČSÚ totiž internet aktuálně používá 98 z každých 100 studujících (27).

Krčmářová zmiňuje i další přínosy elektronické komunikace. Tato komunikace, zejména mezistátní a mezikontinentální, je mnohem levnější a umožňuje komunikovat bez ohledu na vzdálenost, která komunikující dělí v reálném světě. Dále je zde poukázáno i na příležitost k prohloubení jazykových znalostí (27).

Elektronická komunikace, především internetová, přináší do života dnešního člověka obrovské množství úlev a inovací, které usnadňují přístup k lidem, k informacím a k práci. Vedle těchto kladných jevů je však nutné vnímat internet také jako zdroj nebezpečí. Peterka apeluje na jeho rostoucí společenský vliv a soudí, že internet ovlivňuje způsoby a motivaci našeho chování a jednání. Internet mění náš pohled na to, co považujeme za potřebné, nutné a žádoucí. Přechází tedy z roviny technické do role společenského fenoménu. Z problémů a rizik elektronické komunikace neviní Peterka internet. Naopak zdůrazňuje, že vinen je vždy a pouze člověk, který se nástroje chopí (38).

1.3.1 Pozitivní vlivy elektronické komunikace na mládež

Kromě faktu, že elektronická komunikace je pro děti obrovským zdrojem zábavy, existuje několik dalších pozitivních jevů, které informační a komunikační technologie dětem a mládeži umožnily. Nejen dospívající, ale i každé malé dítě, pokud už umí číst, je ke zdroji informací tak blízko, jak tomu ještě nikdy v minulosti nebylo (45). Toto má nesporný vliv na vzdělání a osobní rozvoj jedince, Brdička však upozorňuje na riziko přeceňování významu dostupnosti informací. Samotný fakt, že má student přístup k informacím na internetu, nemusí ve výsledku vůbec nic znamenat. Zda bude tyto moderní benefity čerpat či nikoliv, je ovlivněno motivací každého jedince (3).

Pozitivní efekt lze spatřit také v tom, že dítě díky práci s počítačem získá nové dovednosti. Požadavky na absolventy jsou čím dál vyšší a zkušenosti získané v průběhu

této práce mohou být v budoucnu velkou výhodou. Kromě zručnosti při psaní na klávesnici rozvíjí práce na počítači rovněž logické uvažování (24).

Komunikační technologie jsou podle Kopeckého dětmi a mládeží vnímány jako místo k pobavení a relaxaci, prostředek k překonání nudy a také k umožnění navázání sociálního kontaktu. Typické je, že se nemusí vždy jednat pouze o kontakt s vrstevníky. Virtuální svět stírá bariéry mezi světem dětí a dospělých (24).

1.4 Rizika elektronické komunikace se zaměřením na mládež

Již mnohokrát byly v této práci informační a komunikační technologie, zvláště mobilní telefony a internet, označeny za fenomén 21. století. Tyto převratné technologie výrazně ovlivnily vědní obory, které byly díky nim doplněny o nové možnosti a poznatky, a dopad mají i na každodenní život člověka. Jejich pozitivní přínos je tedy nesporný. Je však třeba vnímat i rizika, která s sebou používání těchto technologií přináší, a zvýšenou pozornost věnovat té části populace, která je těmito riziky nejohroženější – dětem a mladistvým (8).

1.4.1 Vymezení pojmu mládež

Definice mládeže nejsou jednotné a liší se u konkrétních autorů v závislosti na prostředí a disciplíně, ve které se autoři pohybují. Tyto disciplíny mohou pro své účely užívat různá kritéria. Dle kritéria věku nalezneme několik vymezení např. v české právní úpravě. Jednou z definic je vymezení mládeže pro účely zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, kde pojem mládež zahrnuje dle § 2 *děti mladší patnácti let a mladistvé. Dítětem mladším patnácti let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku* (59). Z této definice vyplývá, že mladistvým je každý, kdo dovrší patnáctý rok věku, a zároveň nedovrší rok osmnáctý. Ve své bakalářské práci, zejména v praktické části, bych se ráda zaměřila právě na mládež

ve věku 15-18 let, ačkoli následující podkapitoly teoretické části se zabývají mládeží v širším kontextu.

Jak významně se mohou jednotlivé definice mládeže lišit, dokonce stále v rámci právní úpravy, je patrné z § 62 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V tomto paragrafu o nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež, je horní věkovou hranicí pro mládež věk 26 let (57).

1.4.2 Specifika užívání internetu mládeží

Problematicke tzv. fenoménů virtuálního prostředí se intenzivně věnuje Šmahel, který svou publikační činnost podporuje četnými výzkumy dospívajících (často ve spolupráci s Vybíralem). Změny v chování mládeže při vstupu na internet vnímá jako jakýsi „filtr,“ který poté ovlivňuje její vystupování a percepci celého virtuálního světa.

Dospívající člověk podle výsledků Šmahelovy práce nahlíží na prostředí internetu jako na *prostředí bez zábran*. Sám sebe dospívající označuje za více odvážnějšího, výřečnějšího, schopnějšího se otevřít a „odhodit masku (49).“ Za touto otevřeností stojí přirozená lidská touha být vnímán a získat něčí pozornost, kterou potřebují mladiství uspokojovat mnohem častěji a intenzivněji než dospělí. Proto u nich mnohdy dochází k až patologickému počtu aktualizací webových stránek a vkládání příspěvků na internet za krátký časový úsek (4). Napříč věkovými kategoriemi si tuto míru otevřenosti na internetu nejvíce uvědomují právě mladí lidé a podle mnohých je hlavním důvodem atraktivity internetové komunikace. Mládež se cítí méně úzkostně a uvolněnost chování je podpořena vědomím absence sankcí a možností prezentovat se pod změněnou identitou. V žádném jiném prostředí také v jediné chvíli neprobíhá takové množství sexuálních návrhů, jako právě na internetu (49).

Toto pozměněné chování popisuje Vybíral jako *disinhibici* a označuje ho za jeden z nejspecifičtějších znaků elektronické komunikace. Vybíral definuje tento negativní efekt jako odložení zábran a skrupulí, ztrátu nebo překonání nesmělosti, plachosti a ostychu. V extrémních podobách může dojít k ignoraci tabu a zákazů, kdy se jedinec

začne chovat nevázaně a nezávisle na normách. Dochází k tomu obvykle na chatu a v e-mailech (54).

Jak Vybíral dále uvádí, na disinhibici má při online komunikaci podle Sulera vliv šest hlavních faktorů:

- anonymita (druhý přece neví, kdo jsem),
- neviditelnost (druhý nevidí jak vypadám ani jak se tvářím),
- asynchronicita komunikace (mám čas promyslet si odpověď, nemusím reagovat ihned),
- solipsistické introjekce (v podstatě si vytvářím fantazijní svět, představuji si, jaký je hlas člověka na druhé straně atp.),
- neutralizace statusu (na internetu není podstatný můj status v reálném světě) (54).

Vybíral zmiňuje i speciální disinhibované chování u dětí i dospělých, které popsal Goffman. Toto chování se vyznačuje shazováním a zesměšňováním druhých v jejich nepřítomnosti nebo když se zrovna nedívají, a proto je internet pro realizaci takového chování výhodným prostředím (54). O tom, že děti a mládež si chodí na webové stránky dělat z někoho legraci, se zmiňuje i Buermann (4).

Souvisejícím termínem je tzv. *flaming* (rozohňování se). Flaming zahrnuje obscénní a obtěžující disinhibované chování (54) a umíst'ování nepřátelských a urážlivých vzkazů na internet s cílem někoho urazit (24).

Dospívající, usedá-li k počítači, má často pocit, jako když vstupuje do zábavního parku. Patří sem prožitky relaxace, odreagování a zábavy a jsou uváděny bez ohledu na věkovou kategorii. Zajímavým stavem, který je rovněž často zmiňován, je stav v psychologii označovaný jako „*flow*.“ Člověk je pohlcen svou činností, vtažen do děje takovým způsobem, že zapomíná na sebe, zapomíná dokonce i na únavu a jde mu jen o prováděnou činnost bez ohledu na výsledky (49).

Specifikem užívání internetu mládeží je *míra jeho vlivu* ve srovnání s ostatními věkovými skupinami. Důvodem je to, že dospívající mají obecně více volného času než pracující část populace, a tento čas je neodmyslitelně spjat s médii. Trávení volného času na internetu je u dětí a mládeže po sledování televize hned na druhém místě.

Druhým a významným důvodem je snadná ovlivnitelnost (až manipulace) s mládeží, což Kopecký ukazuje na příkladu módních časopisů a internetových portálů pro mladé dívky. Permanentní mediální masáží pak dochází k tomu, že dívky i chlapci vědomě (i nevědomě) přejímají nerealistické vzory (24).

Dle Šmahela pomáhá internet vytvářet i velmi *pozitivní jevy*, o kterých se mladí lidé zmiňují. Díky elektronické komunikaci tedy skutečně vznikly a stále vznikají nové psychologické aspekty mezilidské komunikace. Jedná se např. o pocit fyzického bezpečí (osoba, se kterou komunikuji, není fyzicky přítomna a nemůže mi ublížit) nebo pocit, že mohu zůstat anonymní (včetně lhaní a přetvářek). Mnoho dospívajících dívek se trápí svým vzhledem a komunikace zprostředkovaná internetem jim dává pocit absence sebe sama jakožto fyzického objektu (nikdo mě nevidí, nikdo mě nekritizuje). Příjemné je pro mládež také vědomí, že komunikaci lze kdykoliv jednoduše ukončit (49).

Dalším specifickým jevem je tzv. *solipsismus*. Původ termínu je ve filozofii a označuje přesvědčení člověka o tom, že vnější svět existuje jen v jeho mysli. Principem solipsismu je tedy přístup, že „svět je má vlastní představa.“ Vybíral aplikuje tento princip na online komunikující a fantaziím vzniklých z představ o druhých připisuje velmi podobný efekt (54).

Jazykové deformace v režii mládeže jsou také typickým specifickým internetové komunikace. Majoritní podíl této věkové kategorie na přetváření jazyka a na nerespektování mluvnických pravidel je dán nižším věkem uživatelů a jejich anonymitou. Ať už se jedná o jakékoli prohřešky proti jazykovým normám, většinou to bývá snahou o zjednodušení (ekonomizaci) jazyka a o jeho maximální přiblížení mluvené formě. Běžné jsou emotikony (smajlíci), akronymy (zkratky), slangové výrazy a užívání anglických slov a akronymů (24).

Typickou vlastností internetové komunikace, alespoň jak ji dle Vybírala vnímá sama mládež, je *povrchnost*. Téměř tři čtvrtiny dospívajících (72,5 %) považují internetovou komunikaci za povrchnější než komunikaci tváří v tvář. Zajímavým zjištěním ovšem je, že čím více hodin tázaní na internetu tráví, tím kladnější je jejich názor na tento typ zprostředkované komunikace (54).

Buermann se ve svém dotazníkovém šetření zaměřil na preferenci reálné či elektronické komunikace v závislosti na pohlaví. Z jeho výzkumu vyplývá, že mladé ženy ve věku 14-21 let při komunikaci upřednostňují reálné rozhovory (popř. dopisy), zatímco mladí muži preferují telefon, e-mail, SMS a chat (4).

Posledním významným specifíkem v kontextu internetové komunikace dospívajících je *virtuální navazování vztahů*. Jde o vztahy přátelské, partnerské a pracovní, ačkoli s dospívajícími je v prostředí internetu nejvíce spojováno právě hledání partnera. Důvodů, proč mladí lidé vyhledávají potenciálního partnera prostřednictvím internetu, je dle Šmahelova kvalitativního výzkumu celá řada. Dotazovaní uvádějí například mnohem větší „výběr“ díky typologické pestrosti „nekonečného“ množství lidí, absenci bariér z hlediska vzdáleností a nebo obecně snadnější oslovení dotyčného bez ostychu a strachu z odmítnutí (49).

1.4.3 Nebezpečné komunikační praktiky a jevy ohrožující mládež

V komunikačním stylu mladistvých se určitým způsobem projevuje samotný vliv internetu na jejich psychický a sociální vývoj. Divínová naznačuje, že tento vliv je spíše negativního rázu. Jmenuje také řadu zdravotních dopadů na děti a mládež - bolesti zad, omezení fyzické aktivity, stres, deprese, sociální izolaci, disinhibici, agresivitu. Komunikační styl, nebezpečné komunikační praktiky a extrémně negativní jevy, které se v posledních letech na internetu objevily, jsou tedy více či méně výsledkem toho, jaké je prostředí internetu, a jací jsou jeho uživatelé pod vlivem jeho možností (14).

Důležitým termínem spojeným s nebezpečnými praktikami je tzv. *sociální inženýrství*. Sociální inženýrství je soubor technik, které mají za úkol předkládat člověku nekvalitní deformované informace, vyvolávat v něm mylné názory a podsouvat mu falešné představy o konkrétních věcech nebo událostech (známé jako tzv. hoax).

Sociální inženýrství je také způsob získávání osobních či dokonce citlivých informací přímo od uživatelů, aniž by si tohoto konání byli sami vědomi (24). V tento moment je vhodné připomenout jeden typický rys adolescentní osobnosti. Macek na základě Eriksonovy práce popisuje několik vývojových stádií budování identity,

přičemž první stádium se vyznačuje absencí názorové pevnosti a stálosti. Osobnost je lehce ovlivnitelná, manipulativní (30). I toto vedle dalších faktorů nahrává sociálnímu inženýrství. Útočník je schopen si s dospívajícím například týdně chatovat a vkrádat se tak postupně do jeho přízně. Ve chvíli, kdy sociotechnik vycítí dostatečnou míru vlastní důvěryhodnosti, zmanipuluje oběť k instalaci malého užitečného programu. Tím dojde ovšem i k tzv. *silent install* (tiché instalaci) - uživatel si nemá šanci všimnout, že k nějaké další akci došlo. Zpravidla dochází k instalaci monitorovacího programu - tzv. *spyware*. Tento ilegální program slouží ke skrytému sledování veškeré činnosti, tzn. navštěvované stránky, e-mail nebo stisk kláves při zadávání hesel (24).

Vůbec nejdiskutovanějším tématem se však ve vztahu k mládeži stává *kyberšikana*. Kyberšikana (cyberbullying) je zvláštní formou šikany. Je definována jako zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy (33). Útoky se odehrávají ve virtuálním prostředí, které vzhledem ke svým vlastnostem umožňuje záznamy o tomto jednání uchovat. Útoky mohou být intenzivnější a dlouhodobější. Extrémně zraňující a deprimující může být kyberšikana v případě, že z ní útočníci (nebo i běžní uživatelé) udělají masovou zábavu. Trauma se může stát natolik neúnosným, že mnoho případů končí psychickým kolapsem či dokonce sebevraždou (23).

Konkrétní formou útoků bývají úmyslně publikované nadávky, zesměšňující informace, zveřejňování intimních nebo programem upravených fotografií a videí, posílání výhružných zpráv, ale také odcizení identity a její zneužití. Patří sem rovněž blogy vytvořené za účelem zveřejnění ponižujícího a zesměšňujícího obsahu. Formy kyberšikany jsou však velmi rozmanité. V poslední době často dochází k pořízení ponižujícího materiálu (zejména videozáznamů) v reálném světě a k jeho následnému šíření ve světě virtuálním. Takových videí se internetem šíří celá řada a na základě počtu shlédnutí v krátkých časových úsecích lze soudit, že se těší velké oblibě. Důvodem je opět již několikrát zmíněná anonymita uživatelů, která, ač iluzorní, posiluje sebevědomí zejména školní mládeži (35).

Dalším jevem, který se z normálního života přesunul i za jeho hranice, je tzv. *cyber stalking* (kybernetický lov). Podobně jako kyberšikana je i cyber stalking zaměřen

na konkrétního jedince, který je útočníkem pronásledován a zastrašován za použití online komunikace. Obětí se může stát kdokoliv, častěji jsou však pronásledováni politici a jiné významné osobnosti, případně *osoba, která se s někým rozešla*. Oběť je obtěžována spamem, vzkazy, posíláním virů apod. (24).

Poměrně mladým rizikovým jevem, kterým je mládež ohrožena, je tzv. *sexting* (složeno ze slov sex a textování). Sexting zahrnuje elektronické rozesílání textových zpráv, fotografií či videí se sexuálním obsahem. Tyto materiály poté bývají často zveřejněny na internetu - zejména pokud mladý pár ukončí svůj vztah. Z hlediska legislativy lze sexting v řadě případů posuzovat jako šíření dětské pornografie. První případy sextingu ve světě byly zdokumentovány v roce 2005 (15).

Velmi nebezpečnou praktikou, která vyžaduje důraznou prevenci, je *grooming*. Grooming je chování pachatele, které má v dítěti či mladistvém vyvolat důvěru, a které ho má zmanipulovat ke schůzce za účelem pohlavního zneužití. Tato strategie je často spojována s chatem, kde pedofilové vystupují pod falešnou identitou. Divínová uvádí, že přátelství mezi pedofilem a obětí může být dokonce iniciováno dítětem, které se cítí polichoceno zájmem dospělého o jeho koníčky (14).

Internet nevytvořil relativně bezpečné prostředí jen pro pedofilii. Stal se rovněž *rájem pornografického průmyslu*. Ochrana dětí a mládeže před servery s pornografickým obsahem je dnes téměř nulová. Pobuřující je přinejmenším to, že ač se děti nemravnému obsahu chtějí vyhnout, není jim to vždy umožněno. Divínová uvádí americkou studii, ve které téměř polovina dotázaných dětí zažila nechtěné vystavení pornografickému materiálu. Dochází k tomu obvykle v souvislosti s internetovými vyhledávači, kdy se dítě přepíše ve vyhledávaném slově nebo klikne na neznámý odkaz (14).

Mrazivým „trendem“ dětí a dospívajících je v posledních několika letech *sebevražda páchaná online*. Rozhodnutí jednotlivce či určité skupiny lidí ukončit život je doprovázeno tím, že svůj čin předem oznámí na internetu, nebo dokonce sebevražedný akt vykonají přímo před zraky online přihlížejících prostřednictvím webkamery (52). V případě, že je člověk k činu chatujícími či přihlížejícími navíc povzbuzován, poukazuje Divínová na jasnou přítomnost disinhibičního efektu (14).

1.4.4 *Netholismus*

Netholismus, čili závislost na internetu, je potvrzenou formou závislosti. Podobně jako závislost na alkoholu, cigaretách, sexu nebo cvičení, má závislost na internetu své typické projevy a abstinenční příznaky. O čem však lze živě diskutovat, je hranice oddělující běžného uživatele od uživatele závislého (24).

Stanovit to, co je v určité společnosti normální a co už normální není, je složité. Hranice normy je pohyblivá, norma podléhá velkému množství různých kritérií a mění se v průběhu času (17). Kopecký jmenuje základní symptomy, které již v roce 1998 zformuloval Griffiths coby obecné příznaky závislosti, a pokouší se tak vymezit onu hranici normality a nadužívání:

- důležitost - přítomnost na internetu se stává tím nejdůležitějším v životě, myšlenky na surfování na internetu dominují pocitům i chování,
- změna nálady - závislému dělá problém soustředit se na jinou činnost,
- zvyšování tolerance - tolerance na dobu trávenou na internetu se zvyšuje, pro stejný efekt je třeba dobu neustále prodlužovat,
- abstinenční příznaky - nepříjemné psychické i fyzické pocity,
- konflikt - okolní svět (rodina, škola apod.) nemá pro závislost pochopení,
- recidivy (24).

Mládež je charakteristická jistou dávkou naivity, nezodpovědnosti a touhou po přátelství. Setkají-li se tyto vlastnosti s dospívajícím, který je zároveň sociálně vyloučen, bez kamarádů, neúspěšný a bez respektu, vzniká prostor pro rozvoj internetové závislosti (34). Kopecký popisuje *netholika* dle prototypu, který definovala Turkleová též v roce 1998. Typickým závislým je podle tohoto prototypu mladý muž, teenager, s nízkým sebevědomím a malou sociální zkušeností (24).

2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je definovat problémy a možná úskalí elektronické komunikace v rámci jejích posledních trendů, a to se zaměřením na mládež. K jeho dosažení byly stanoveny tyto cíle dílčí:

- Zjištění četnosti používání elektronických způsobů komunikace mládeží
- Zjištění zkušenosti mládeže s kyberšikanou

2.2 Hypotézy

Vzhledem ke stanovenému cíli a volbě kvantitativního výzkumu byly stanoveny tyto hypotézy:

- H1: Více než 80 % dětí začalo využívat PC s možností internetového připojení před 10. rokem věku
- H2: Více než 80 % dětí pracuje na PC bez jakéhokoliv dohledu dospělých
- H3: Průměrný věk zapojení do PC komunikace je 10 let
- H4: Více než 30 % dětí bylo obětí kyberšikany

3 METODIKA

3.1 *Použité metody*

Vzhledem k tématu práce a věkové kategorii cílového souboru jsem zvolila kvantitativní výzkum.

Kvantitativní výzkum předpokládá, že lidské chování je měřitelné a do jisté míry předvídatelné (21). Není cílem potvrdit či vyvrátit existenci jevu, jev je již určitým způsobem poznán. Sledován je však rozsah výskytu, frekvence a intenzita jevu (37).

V rámci kvantitativního výzkumu jsem použila metodu dotazování technikou anonymního dotazníku (viz Příloha 1 - Dotazník). Dotazník jsem zvolila z více důvodů, nicméně atraktivním rysem této techniky pro mě byl předpoklad, že respondenti se, minimálně při osobním předání, cítí k výzkumníkovi a k výzkumu více zavázáni (37). Druhým důležitým důvodem pak byl dostatečný čas na promyšlení odpovědi a soukromí dotazovaných při vyplňování.

Dotazník obsahoval 19 otázek a byl sestaven jak z otázek otevřených, tak z uzavřených. Při sestavování dotazníku jsem vycházela z dříve použitého dotazníku Uwe Buermanna (4). Konkrétně se jednalo o otázky č. 4 - 8.

Vlastnímu výzkumu předcházelo provedení předvýzkumu na vzorku respondentů, prostřednictvím kterého jsem ověřovala srozumitelnost otázek. Tímto ověřením jsem rovněž zajistila, aby nebyl vlastní výzkum znehodnocen nevhodně formulovanými otázkami. Po provedení a vyhodnocení předvýzkumu v lednu 2012 jsem opětovně provedla pilotní ověření připraveného dotazníku.

Po tomto ověření jsem umístěním dotazníku na internet začala se zajišťováním dat online. Vlastní propagace a šíření dotazníku probíhalo začátkem dubna, a to s pomocí několika internetových nástrojů a komunikačních prostředí. Odkaz na online dotazník jsem umístila například na „nástenku“ několika desítek „tříd,“ což jsou sociální komunity integrované serverem spoluzaci.cz (46).

Je nutné diskutovat i možné obtíže online dotazování. Ty zmiňuje například Buermann, který uvádí riziko předčasného ukončení vyplňování, a především pak riziko

záměrného uvádění nepravdivých informací (4). Aby byla tato rizika eliminována, koncipovala jsem online dotazník tak, aby jeho vyplňováním ani příležitostný uživatel internetu nestrávil déle než tři minuty. Toto bylo několikrát pokusně ověřeno. Čas potřebný k vyplnění totiž nesmí být příliš dlouhý, aby respondent neztratil motivaci k jeho dokončení (21).

Vlastní výzkumný vzorek byl vzhledem k technice sběru dat náhodný a konkrétní procentuální zastoupení, které by určilo, z kterého komunikačního prostředí se respondenti na odkaz dotazníku dostali, tedy nebylo možné stanovit.

3.2 Charakteristika zkoumaného souboru

Kontrolním vzorkem byli zvoleni studenti třetího ročníku Gymnázia J. V. Jirsíka v Českých Budějovicích a studenti druhého ročníku Střední školy a Vyšší odborné školy cestovního ruchu České Budějovice. Studenti tedy splňovali věkovou kategorii 15-18 let, která společně s dalšími kritérii reprezentuje cílovou skupinu mého výzkumu.

Na gymnáziu a SOŠ jsem rozdala celkem 52 dotazníků. Sběr dat jsem prováděla osobně a nejspíš vhodně zvoleným přístupem k dotazovaným, protože návratnost dotazníků byla 100 %.

Pouze u otázky č. 4, která se týkala technického vybavení respondentů v rámci různých prostředí, se objevily jisté komplikace. Ty jsem však trochu očekávala, protože tato otázka vycházela z dříve použitého dotazníku německého pedagoga Buermanna (4). Překlad textu v knize byl pravděpodobně doslovný, a proto lehce zmatečný. Z tohoto důvodu jsem pro sběr dat online dotazníkem otázku č. 4 zformulovala tak, abych nepozměnila její význam, ale abych zároveň eliminovala její eventuelní nesrozumitelnost.

Vlastní výzkumný vzorek byl získán z uživatelů internetu, kteří představovali cílenou předem vydefinovanou populaci. Výběr dotazovaných respondentů byl zvolen na základě náhodného a vícestupňového výběru, kdy požadavkem byl věk respondenta (15-18 let), užívání internetu a zastoupení pohlaví.

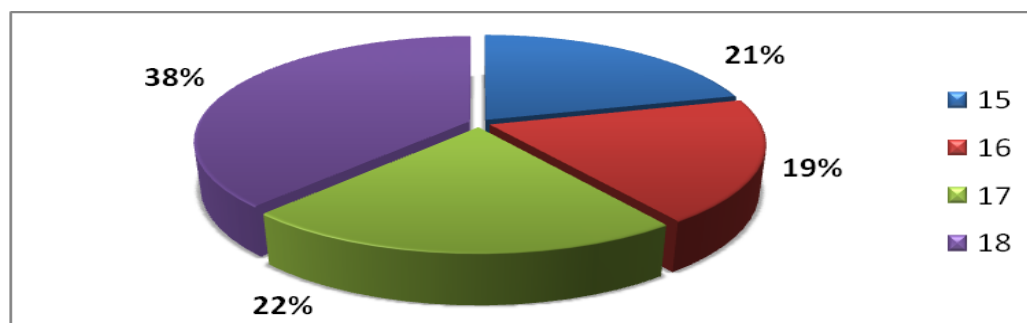
Vícestupňový výběr se provádí ve dvou nebo více krocích - nejprve jsou náhodně vybrána určitá přirozená seskupení, a teprve poté jsou náhodně vybírání jedinci z těchto seskupení (21).

Server, který jsem k realizaci online dotazování použila, nabízel možnost limitovat počet dokončených dotazníků. Nastavila jsem tedy počet respondentů na rovných 100. Server mi v závěru poskytl i jakési vyhodnocení výzkumu, nicméně tyto výsledky pro mě představovaly pouze orientační hodnoty.

Získaná data jsem proto zanesla do kontingenčních tabulek a v programu Excel zpracovala do podoby grafů, které zajišťují větší přehlednost. Výsledky jsou uváděny převážně v procentech.

4 VÝSLEDKY

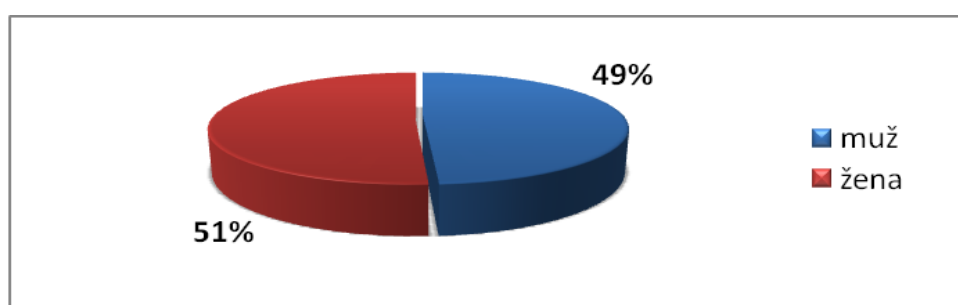
Graf 1: Věk respondentů (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 1 zobrazuje zastoupení dotázaných respondentů dle věku. Největší podíl dotazovaných respondentů tvoří respondenti horní věkové hranice cílové výzkumného vzorku, tedy respondenti ve věku 18 let (38 %). Naopak nejméně se na výzkumu podíleli respondenti ve věku 16 let, kteří tvoří jen 19 % všech dotazovaných.

Graf 2: Pohlaví respondentů (%)

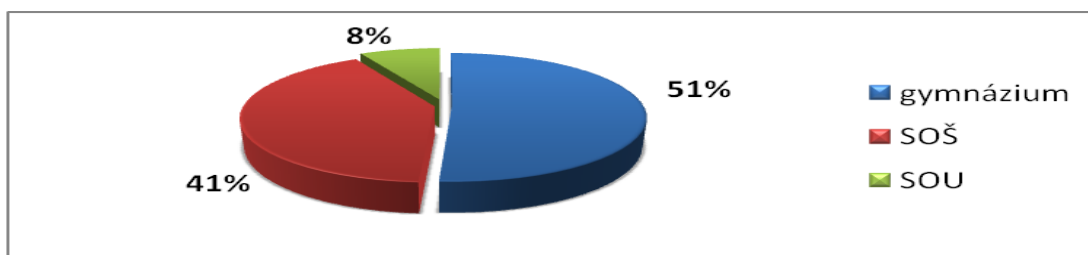

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 2 znázorňuje rozložení respondentů dle pohlaví. Z celkového počtu dotázaných respondentů je 51 % chlapců a 49 % dívek. Tento poměr koreluje se zastoupením pohlaví v obecné populaci a rovněž odpovídá cílové populaci v České republice.

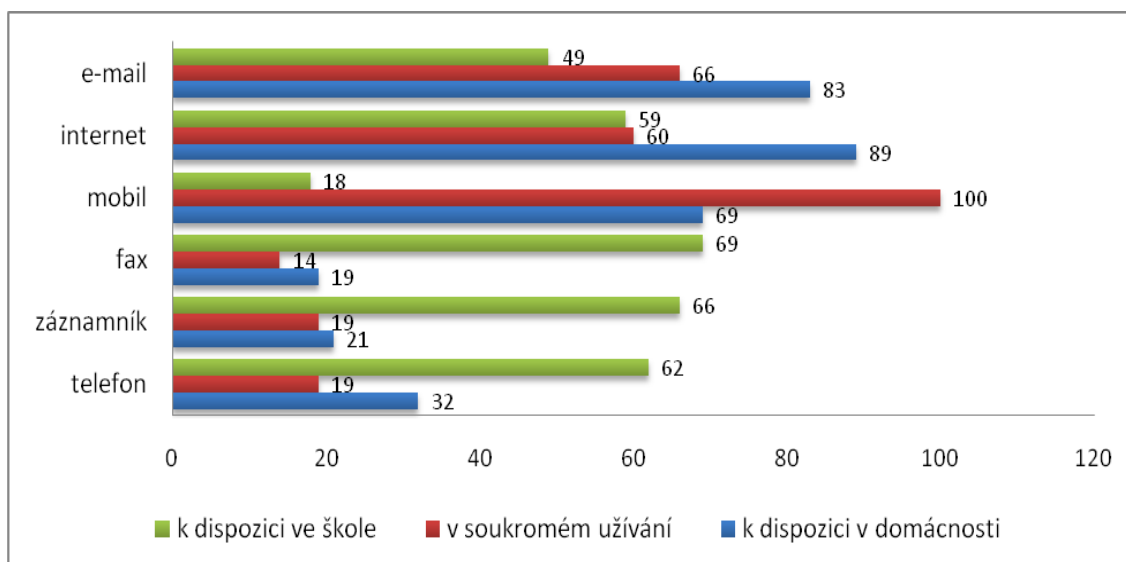
Graf 3: Typ studované školy (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 3 uvádí typ aktuálně navštěvované školy. Nejvíce respondentů, kteří se výzkumu účastnili, tvoří ve více než polovičním podílu z celkového počtu respondentů gymnazisté (51 %). Studenti střední odborné školy představují 41 % a nejmenší podíl zapojených respondentů s pouhým 8% zastoupením představují studenti středního odborného učiliště.

Graf 4: Technická vybavenost respondentů (absolutní čísla)

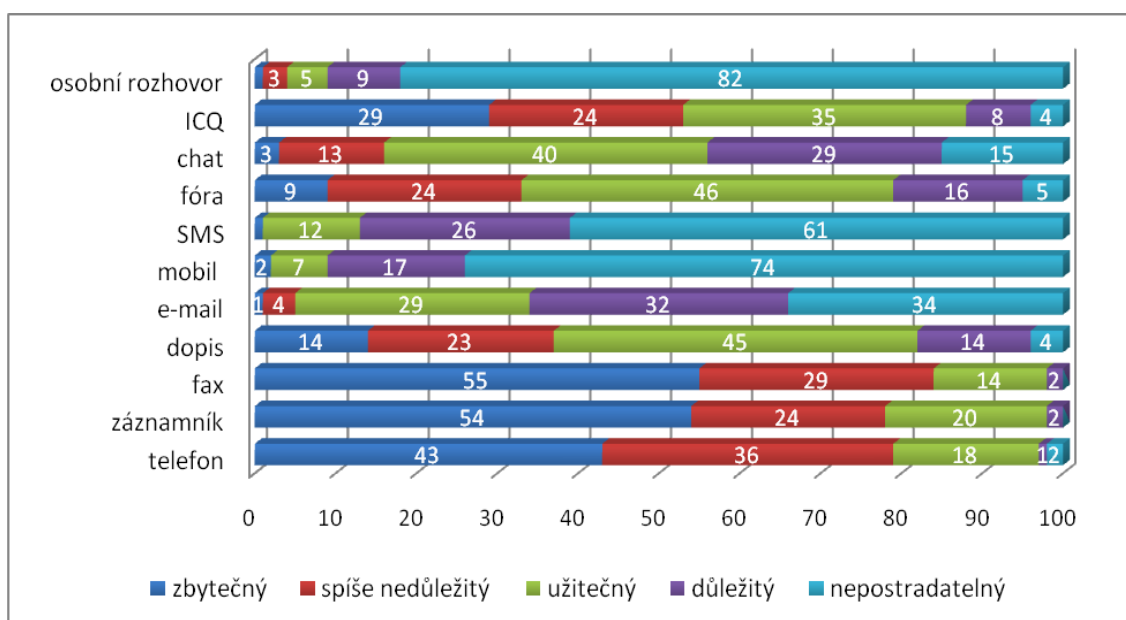

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 4 vyhodnocuje technické vybavení respondentů ve třech rovinách – dostupné technické komunikační nástroje v prostředí školy, přístroje ve vlastním soukromém užívání a přístroje, které má respondent k dispozici doma. Jedinou 100% vybaveností

respondentů je vybavenost mobilním telefonem v soukromém užívání. Velmi vysoké procentuální zastoupení představuje dále možnost připojení k internetu, kterou má v domácnosti k dispozici 89 % dotázaných respondentů. Podobná je i dostupnost přihlášení ke svému e-mailovému účtu – tuto možnost má 83 % respondentů. Graf 4 ukazuje však poměrně nízkou technickou vybavenost telefonem, záznamníkem a faxem. Fax má možnost soukromě použít pouze 14 % respondentů.

Graf 5: Význam jednotlivých komunikačních médií (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 5 zobrazuje, jaký význam mají pro respondenty jednotlivá komunikační média a internetové nástroje. Odpověď, že rozhovor tváří v tvář je pro respondenty nepostradatelný, zvolilo 82 % dotazovaných. Jako další nepostradatelné médium byl respondenty označen mobilní telefon (74 %) a možnost zasílání SMS (61 %).

Pouze jediný respondent ze 100 dotazovaných označil reálný rozhovor za zbytečný (1 %). Poměrně malý význam představuje pro respondenty fax, záznamník a pevná linka. Fax považuje za zbytečný 55 % respondentů, záznamník jako zbytečné médium označilo 54 % respondentů. Oblibě se netěší ani pevná linka, kterou za zbytečnou považuje 43 % respondentů, za nedůležitou 36 % respondentů.

Tabulka 1: Srovnání médií dle významu (absolutní čísla)

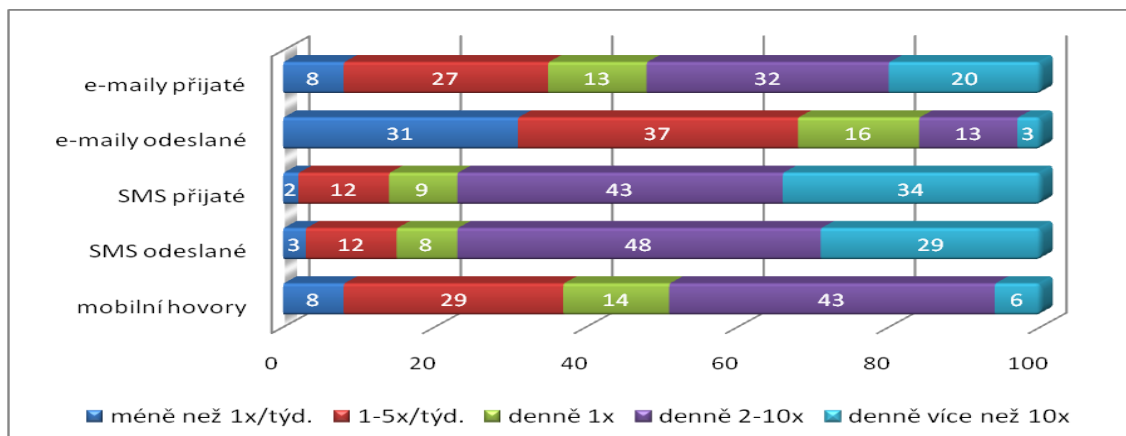
1	osobní rozhovor	4,68
2	mobil	4,61
3	SMS	4,46
4	e-mail	3,94
5	chat	3,4
6	fóra	2,84
7	dopis	2,71
8	ICQ	2,34
9	telefon	1,83
10	záznamník	1,7
11	fax	1,63

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 1 vyhodnocuje pořadí jednotlivých médií dle jejich významu pro respondenty. K variantám odpovědí byly pro vyhodnocení přiřazeny číselné hodnoty (od „zbytečné“ s hodnotou 1 po „nepostradatelné“ s hodnotou 5). Váženým průměrem byla poté vypočtena průměrná hodnota každého jednotlivého média. Všechna média byla následně seřazena dle vypočtené hodnoty.

Souhrnně lze říci, že největší význam respondenti připisují osobnímu rozhovoru s průměrnou hodnotou 4,68. Velký význam má pro respondenty také mobil (4,61) a s mobilem související funkce - SMS zprávy (4,46). Naopak nejnižších hodnot dosáhl telefon (1,83), záznamník (1,7) a fax (1,63).

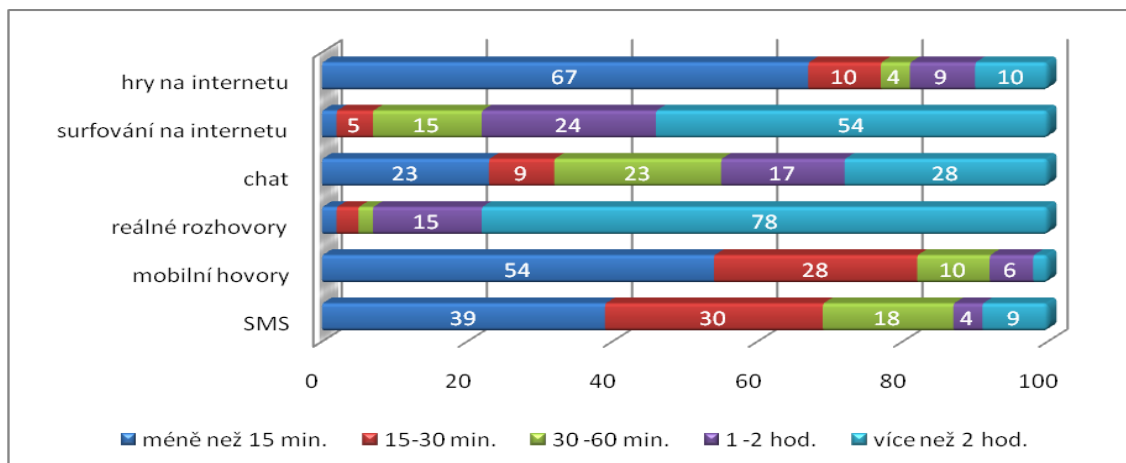
Graf 6: Četnost užití jednotlivých médií v posledním týdnu (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 6 vyhodnocuje, jak často za poslední týden respondenti použili jednotlivá komunikační média. Variantu jednoho odeslaného e-mailu zvolilo 31 % respondentů, přičemž 32 % odpovědělo, že e-mail přijali 2x-10x denně. Více než 10x za den e-mail odeslala jen 3 % dotazovaných.

Graf 7: Čas věnovaný jednotlivým médiím v posledním týdnu za jeden den (%)

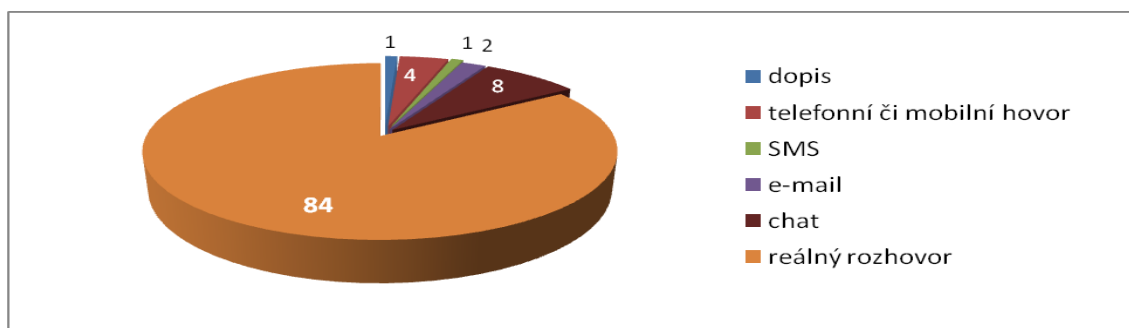

Zdroj: Vlastní výzkum

V sedmé otázce jsem zjišťovala čas, který respondenti věnovali jednotlivým médiím za uplynulý týden v jeden den. Graf 7 ukazuje, že 78 % respondentů trávilo více

než 2 hodiny denně reálným rozhovorem a jen 2 % dotázaných se osobnímu rozhovoru věnovalo méně než 15 minut. Dále graf uvádí, že surfování na internetu se po dobu delší 2 hodin denně věnovalo 54 % dotázaných.

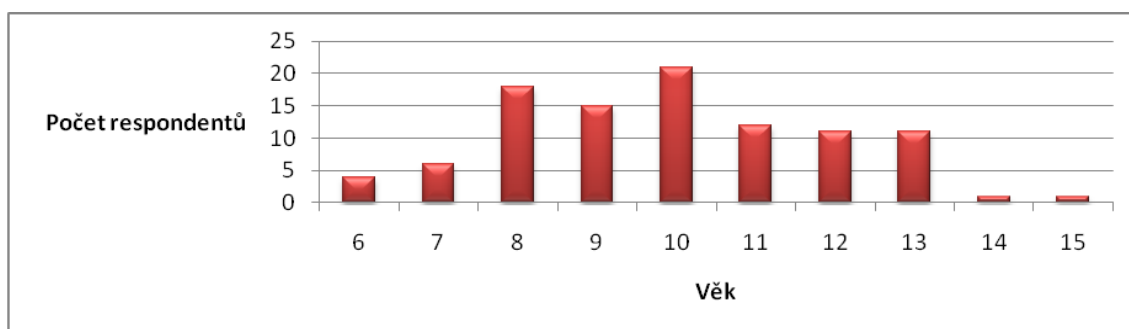
Graf 8: Forma komunikace umožňující nejlepší míru sebevyjádření (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Touto otázkou jsem zjišťovala, která forma komunikace respondentům nejvíce vyhovuje z hlediska sebevyjádření. S podílem 84 % jasně vítězí reálný rozhovor. Naopak nejméně vhodnou formou komunikace pro sebevyjádření je dle respondentů komunikace pomocí SMS (1 %) a forma dopisu (1 %).

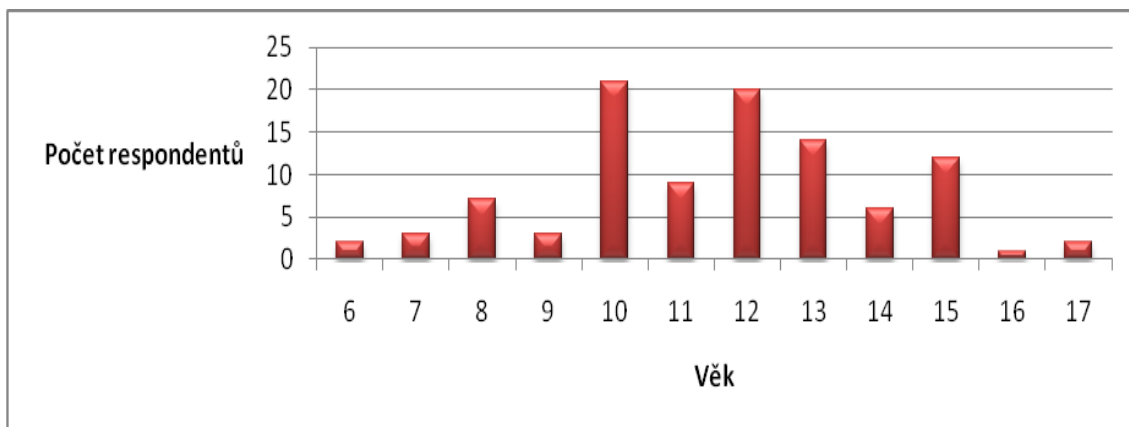
Graf 9: Věk počátku užívání mobilního telefonu (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 9 znázorňuje věk, ve kterém začali dotazovaní respondenti používat mobilní telefon. Nejvíce respondentů uvedlo, že mobil používají od 10. roku věku (21 %), případně 18 % odpovědělo, že jej používají již od osmi let.

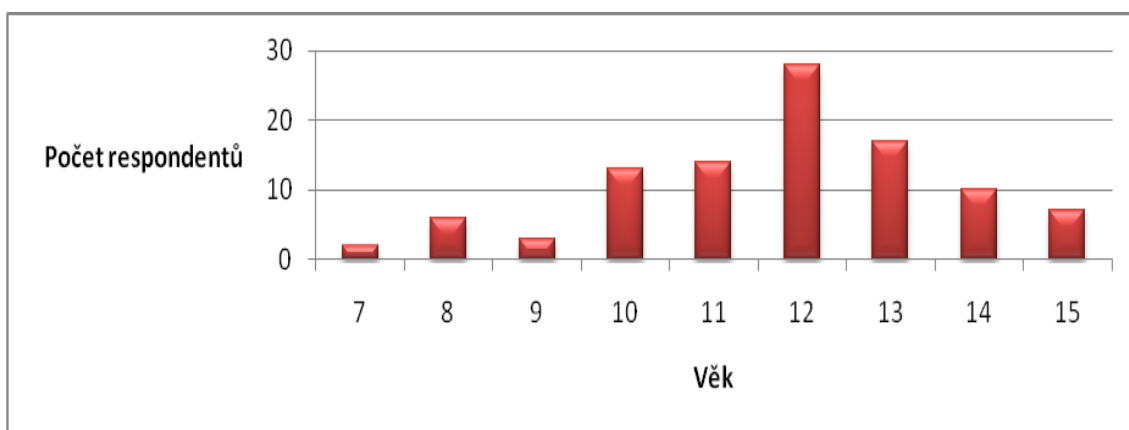
Graf 10: Počátek používání počítače s přístupem na internet (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

V desáté otázce jsem zjišťovala, ve kterém věku začali respondenti používat osobní počítač s možností internetového připojení. Graf 10 ukazuje, že k počátku práce s počítačem došlo u respondentů nejčastěji ve věku 10 let (21 %), případně o 2 roky později (20 %).

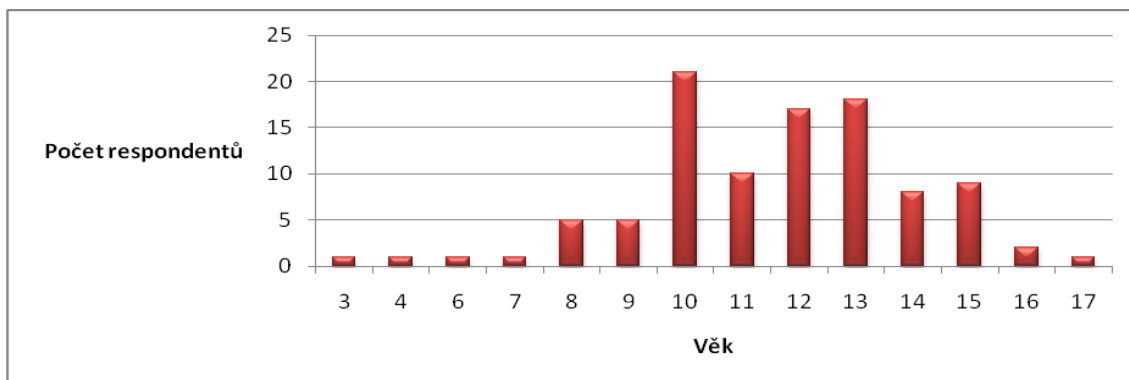
Graf 11: Věk založení osobní e-mailové schránky (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 11 znázorňuje, v kolika letech si respondenti založili svůj vlastní e-mailový účet. Nejvíce dotazovaných (28 %) odpovědělo, že si e-mail založili ve věku 12 let. Dva dotazovaní odpověděli, že k pořízení vlastního účtu došlo již ve věku 7 let (2 %).

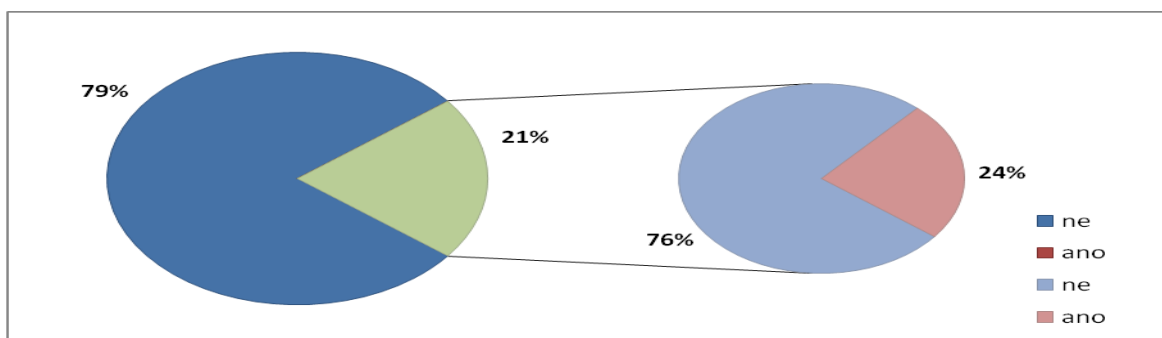
Graf 12: Počátek práce respondentů na počítači bez dozoru (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Touto otázkou jsem zkoumala, od kolika let se respondenti mohli pohybovat na počítači bez dohledu rodiče či jiné zodpovědné osoby. Nejvíce respondentů odpovědělo, že bez dozoru se mohli na počítači pohybovat od 10. roku věku (21 %).

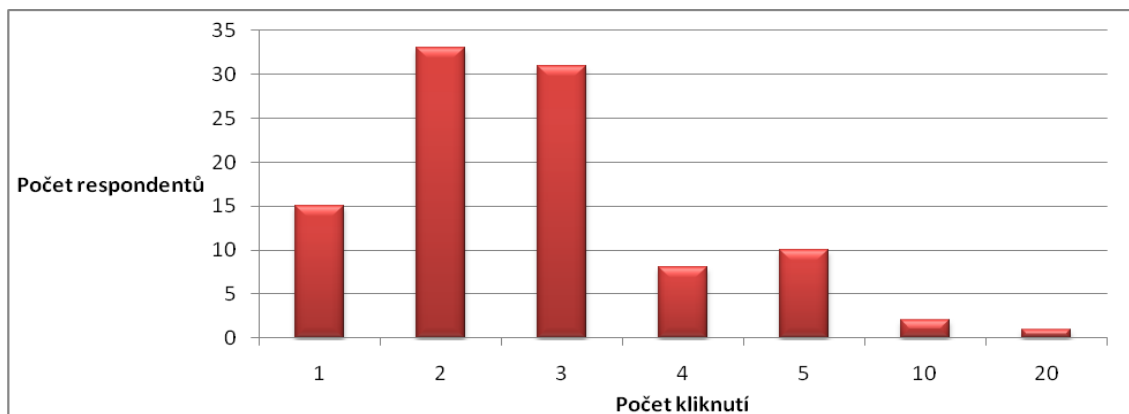
Graf 13: Zkušenost respondentů s kyberšikanou (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 13 vyhodnocuje dvě po sobě jdoucí otázky. Levý výšečový graf vyjadřuje poměr odpovědí na otázku, zda se respondent někdy setkal s kyberšikanou. Více než tři čtvrtiny respondentů odpověděly, že se s kyberšikanou nesetkaly (79 %). Zkušenost s kyberšikanou potvrdilo 21 % dotázaných. Pravý výšečový graf zobrazuje, kolik respondentů se samo stalo obětí kyberšikany. Osobně se obětí kybernetického útoku cítí být jen 5 ze 100 respondentů, což je 24 % z 21 % dotázaných, kteří otázku ohledně setkání s kyberšikanou zodpověděli kladně.

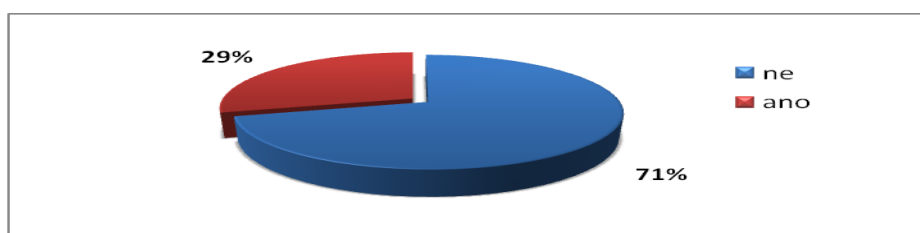
Graf 14: Cesta respondenta ke stránce s pornografickým materiálem (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 14 znázorňuje odpovědi na otázku, kolik kliknutí myší je dle názoru dotazovaných dostačujících pro vstup na stránku s pornografickým materiálem z výchozího prohlížeče. Nejvíce volenou variantou byla 2 (34 %) či 3 kliknutí (30 %). Dva respondenti odpověděli, že potřebný počet kliknutí je 10 (2 %) a jeden respondent odpověděl, že kliknout je třeba alespoň dvacetkrát (1 %).

Graf 15: Falešná identita respondentů na internetu (%)

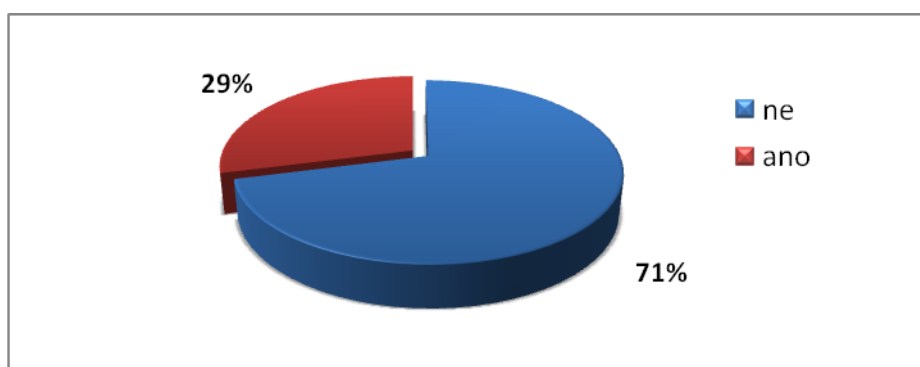

Zdroj: Vlastní výzkum

Tato otázka zkoumala rizikový jev spojený s používáním falešných identit na internetu. Respondenti zodpovídali, zda se na internetu někdy vydávali za někoho jiného. Graf 15 udává, že pod falešnou identitou se na internetu někdy pohybovalo 29 % dotázaných. Téměř tři čtvrtiny pak odpověděly, že změnu identity na internetu nikdy nepoužily (71 %).

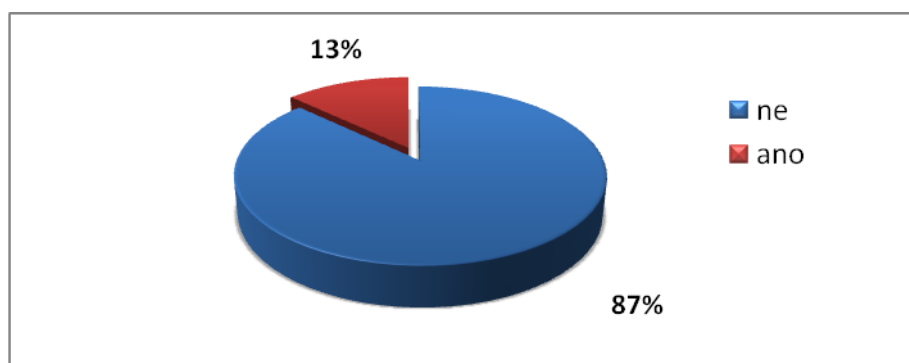
Graf 16: Vliv internetu na osobní kontakt s přáteli (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 16 zobrazuje, kolik respondentů si myslí, že se se svými přáteli vidají kvůli internetu méně. Téměř tři čtvrtiny respondentů odpověděly, že nikoliv (71 %). Že je osobní kontakt s přáteli méně častý připustilo 29 % dotázaných.

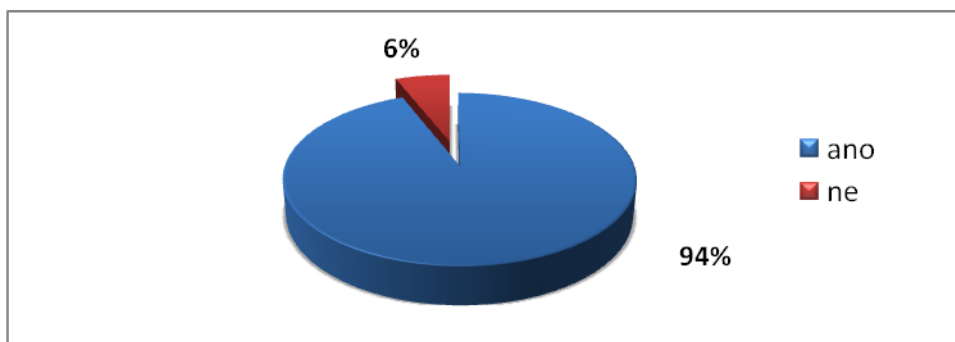
Graf 17: Vnímání reality po odpojení od internetu (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

V předposlední otázce jsem zjišťovala, zda se někdy respondentům zdál po odpojení od internetu svět méně skutečný. Většina respondentů (87 %) odpověděla, že tento pocit nezažila, ale 13 % přiznalo opačný zážitek.

Graf 18: Respondenti na Facebooku (%)

Zdroj: Vlastní výzkum

Poslední graf představuje poměr respondentů, kteří mají či nemají vlastní účet na sociální síti Facebook. Naprostá většina dotázaných svůj účet na této sociální síti vlastní (94 %), respondentů bez tzv. profilu je 6 %.

5 DISKUZE

Hlavním cílem této práce bylo popsat možná úskalí elektronické komunikace v rámci jejích posledních trendů, a to se zaměřením na mládež. Ke splnění hlavního cíle byly stanoveny cíle dílčí. Tyto cíle zahrnovaly zjištění četnosti používání elektronických způsobů komunikace mládeží a zjištění zkušenosti mládeže s kyberšikanou.

Výzkum byl prováděn kvantitativně metodou dotazování technikou anonymního dotazníku. Vlastní výzkum byl realizován prostřednictvím internetu za použití online dotazníku, který byl šířen mnoha komunikačními prostředími, a rovněž pomocí sociální sítě Facebook. Následné hodnocení dotazníkového šetření zahrnovalo nejen komparaci teoretických poznatků s výsledky mého vlastního výzkumu, ale také porovnání s vybranými výsledky Uwe Buermanna (4).

Výzkumný soubor byl tvořen 100 respondenty ve věku 15-18 let (viz Graf 1), přičemž 51 % byli studenti gymnázia, 41 % studenti SOŠ a 8 % respondentů byli studenti SOU (viz Graf 3). Zastoupení pohlaví korelovalo se zastoupením pohlaví v obecné populaci, tedy 51 % dívek a 49 % chlapců (viz Graf 2).

Po otázkách týkajících se osobních údajů následovaly otázky č. 4-8, které vycházely z dříve použitého dotazníku U. Buermanna (4). *Výsledky z této části mého dotazníku jsem proto porovnávala především s výsledky Buermanna.*

Čtvrtou otázkou byla zkoumána technická vybavenost respondentů (viz Graf 4). Ta byla zjišťována z hlediska tří různých rovin (škola, domácnost, vlastní soukromé užívání). Technickou vybaveností byly myšleny přístroje, nástroje nebo nástroji zprostředkované služby. Jak jsem naznačila již dříve ve třetí kapitole, tato otázka se neobešla bez nutných úprav. I sám Buermann v komentáři svých výsledků zmiňuje, že někteří respondenti si při volbě *k dispozici v domácnosti a v soukromém užívání* nebyli vždy zcela jisti. Získaná data však označuje za reliabilní (4).

Jako zajímavý, leč ne příliš překvapivý hodnotím výsledek ohledně vybavenosti mobilním telefonem v soukromém užívání. Tato vybavenost dosahuje v mém výzkumu 100 % a s procentuálně vyjádřeným výsledkem, kdy respondenti Buermannova

výzkumu mobilem disponují jen v 74,9 % (4), příliš nekorresponduje. K porozumění těchto rozdílných výsledků dopomáhá významná informace, že Buermannův výzkum byl proveden v roce 2002. V době vydání knihy v České republice (v roce 2009) zde bylo již přibližně 13 milionů majitelů mobilních telefonů, což znamená, že na každého obyvatele (včetně malých dětí a seniorů) připadalo v průměru 1,3 mobilního telefonu (4). V polovině roku 2011 používalo pak v ČR mobilní telefon dle Českého statistického úřadu 94 % populace starší 16ti let (10).

Dalším médiem a jeho zjišťovanou vybaveností byla možnost připojení k internetu, kterou má podle mého výzkumu v domácnosti k dispozici 89 % respondentů. Podle Buermanna disponuje dostupností internetového připojení 87,5 % domácností respondentů ve věku do 14ti let. Ve věkové kategorii do 21 let již tento podíl klesá a dosahuje jen 68 % (4). Pokud tyto hodnoty aritmeticky zprůměrujeme, získáme zastoupení 77,75 %. Za předpokladu narůstajícího počtu domácností a s ohledem na časovou proluku mezi Buermannovým a mým výzkumem, se naše výsledky poměrně shodují.

Nízká je v obou výzkumech vybavenost telefonem, záznamníkem a faxem. Fax má podle respondentů mého výzkumu možnost soukromě použít pouze 14 % dotazovaných, což považuji za srovnatelné s Buermannovým výzkumem, kde v této věkové kategorii vybavenost faxem dosahuje 20 % (4).

V páté otázce jsem se zabývala významem komunikačních médií pro respondenty (viz Graf 5). Pro co nejpřehlednější a nejjednodušší komparaci výsledků byly k variantám odpovědí přiřazeny číselné hodnoty (od „zbytečné“ s hodnotou 1 po „nepostradatelné“ s hodnotou 5) a na základě váženým průměrem vypočtených hodnot byla média následně seřazena do přehledné tabulky (viz Tabulka 1).

Respondenti mého výzkumu přiřadili největší význam osobnímu rozhovoru s průměrnou hodnotou 4,68. Hodnota je s komparovaným výsledkem Buermanna - 4,7 - takřka totožná. Toto hodnotím velice kladně, protože s přihlédnutím k deseti letům, které jednotlivé výzkumy dělí, zřejmě pro mladistvé nenastal žádný pokles významu osobního rozhovoru. Preferenci reálného rozhovoru mladistvými potvrzuje rovněž

Vybíral, který na podkladě svých vlastních šetření uvádí, že 72,5 % mladistvých by před elektronicky zprostředkovanou komunikací raději volilo osobní setkání (54).

Kompletní srovnání médií dle významu v rámci mnou provedeného výzkumu a deset let starého výzkumu Buermanna je uvedeno v kapitole Přílohy (viz Příloha 2 - Srovnání médií dle významu). Za zmínku však ještě stojí komparace přístrojů, která poukazuje na výraznou změnu v jejich významu pro mladistvé. Nejnižších hodnot v mém výzkumu totiž dosáhl telefon (1,83), záznamník (1,7) a fax (1,63). Poměrně překvapující je ve výsledcích Buermanna (4) tedy hodnota např. u telefonu (4,4), která se dokonce nejvíce přibližuje nejvyšší hodnotě v mých výsledcích (osobní rozhovor s hodnotou 4,68).

Tento markantní rozdíl si vysvětluji dobou uplynulou mezi šetřeními, která zaznamenala různé proměny preferencí jednotlivých médií. Potvrzením této domněnky je Výroční zpráva Českého telekomunikačního úřadu (ČTÚ) pro rok 2011, podle které v pevných sítích minulý rok pokračoval trend poklesu počtu účastníků a účastnických stanic, a to meziročně o zhruba 6 % (56).

Další otázkou jsem zjišťovala četnost používání jednotlivých médií za poslední týden (viz Graf 6). Pro přehlednější vyhodnocení byly i zde variantám odpovědí přiřazeny číselné hodnoty (méně než jedenkrát týdně s hodnotou 1 až po variantu více než desetkrát denně s hodnotou 5) a poté stanoveny průměrné hodnoty. Z mých výsledků vyplývá, že nejvíce času respondenti strávili aktivitami kolem SMS zpráv, u kterých se hodnoty jak u přijatých, tak u odeslaných zpráv pohybují kolem 3,9. Z Buermannovy hodnoty (2,4), která vyjadřuje průměr téhož, je patrné, že obliba komunikace pomocí SMS zpráv v posledních deseti letech vzrostla. Dále na základě komparace hodnoty pro mobilní hovory v mém výzkumu - 3,1 a hodnoty z výzkumu Buermanna - 2, je též zřejmý nárůst v objemu mobilních hovorů. Mou dedukci částečně potvrzují údaje ČTÚ z roku 2011, dle kterých zaznamenal objem mobilních hovorů 4% meziroční nárůst. Počet odeslaných SMS zpráv spíše stagnoval, avšak i zde je uváděn mírný meziroční nárůst 0,6 % (56).

Následující otázka zkoumala, kolik času konkrétně respondenti věnovali jednotlivým médiím za uplynulý týden v jeden den (viz Graf 7). Opět i v této otázce

jsem využila číselných hodnot (méně než 15 minut = 1, po více než 2 hodiny = 5). Výsledky mého i Buermannova výzkumu znovu potvrdily nedocenitelný význam reálného rozhovoru. Ten je u Buermanna ještě o něco více zřejmý - hodnota pro osobní rozhovor byla 4 a oproti tomu druhá nejvyšší hodnot až 2,4 - surfování na internetu). Výsledkem mého výzkumu je však jiné velmi zajímavé zjištění. Hodnotě vypočtené pro reálný rozhovor (4,64) se nápadně přibližuje surfování na internetu s hodnotou 4,23.

Dle ČSÚ používala internet v polovině roku 2011 více než polovina (66,5 %) populace starší 16ti let. To je mj. dvakrát tolik než na konci roku 2003 (10). I přes to, že jsem ve svých úvahách zohlednila určitý vliv špatných socioekonomických poměrů nefunkčních rodin nebo vliv podílu dětí vyrůstajících v dětských domovech apod., je podle mého názoru, a rovněž dle mých výsledků, výše zmíněný údaj skromný.

Vždyť v kontextu pohybu na internetu je přinejmenším zarážející i poměr respondentů, kteří mají či nemají vlastní účet na sociální síti Facebook (viz Graf 18). Naprostá většina mnou dotázaných respondentů (94 %) svůj účet na této sociální síti vlastní. Koncem května roku 2011 používaly v České republice Facebook 3,3 miliony uživatelů. Téměř polovina byla tvořena mladými lidmi ve věku od 14ti do 24 let (29). Vzestupnou tendenci v počtu uživatelů potvrzují i nejnovější údaje pocházející z mezinárodního serveru socialbakers.com, který je celosvětovou sociálně mediální a analytickou společností s klienty ze 75 zemí světa (47). Podle údajů tohoto serveru je dnes v ČR registrováno již 3,6 milionů uživatelů, přičemž 15 % jsou lidé ve věku 13-17 let (48).

V osmé otázce jsem zjišťovala, která forma komunikace respondentům umožňuje nejlepší míru sebevyjádření (viz Graf 8). V mém výzkumu označili respondenti jako nejlepší formu z hlediska sebevyjádření reálný rozhovor, a to s přesvědčivým podílem 84 %. Buermannův výsledek u reálného rozhovoru s podílem 68,7 % byl pak o něco střídmejší (4). Nejméně vhodnou formou komunikace pro co nejlepší sebevyjádření jsou dle mých respondentů SMS zprávy (1 %). V umístění této formy komunikace na poslední příčku se výsledky Buermanna, kde SMS zprávy zvolilo 3,2 % respondentů, s mými výsledky naprosto shodují.

Respondenti dále zodpovídali, v kolika letech začali používat mobilní telefon (viz Graf 9), v otázce desáté pak měli zodpovědět totéž ve vztahu k osobnímu počítači s možností internetového připojení (viz Graf 10). Nejvíce respondentů uvedlo, že mobil používají od deseti let (21 %), v odpovědích se ale bohužel vyskytly i takové extrémy jako používání mobilu od šesti let. Celkem 43 % respondentů začalo mobil používat před 10. rokem věku. Výsledky mého výzkumu plně korespondují s tvrzením Cenkové, podle které je normou, že téměř v každé domácnosti je mobilem dítě opatřeno již po dovršení osmi let (6). S tvrzením ohledně trendu brzkého vybavování dětí mobilními telefony se ztotožňuji.

Cenková dále uvádí, že téměř každá rodina má doma počítač a připojení na internet (6). Toto tvrzení koresponduje s výsledky vybavenosti respondentů mého výzkumu internetovým připojením, které má v domácnosti k dispozici 89 % z nich (viz Graf 4). Přirozeným efektem narůstajícího počtu domácností s internetovým připojením je i stále se snižující věková hranice uživatelů internetu. Tímto jevem se zabývala hypotéza H1, která předpokládala, že více než 80 % dětí začalo využívat osobní počítač s možností internetového připojení před 10. rokem věku. Tato predikce se však nepotvrdila, protože respondentů, kteří začali využívat PC před 10. rokem věku, bylo v mém výzkumu pouze 36 %. Tento výsledek byl podle mého názoru předurčen tím, že současný stav používání počítačů dětmi se signifikantně liší od poměrů, které panovaly v dobách, kdy byly dětmi dnes dotazovaní respondenti. I já sama mohu potvrdit, že počítač s internetovým připojením jsem začala využívat ve dvanácti letech, a proto mě výsledek této hypotézy příliš nepřekvapil. Na základě výše uvedených skutečností *byla hypotéza H1 vyvrácena*.

V otázce č. 11 pak respondenti uváděli věk, ve kterém si založili svůj vlastní e-mailový účet (viz Graf 11). Do určité míry tak potvrdili a upřesnili, od kolika let se zapojují do elektronické pošty, a tím přirozeně i do počítačové komunikace obecně. Nejvíce dotazovaných (28 %) odpovědělo, že si e-mail založili ve věku 12 let. Nicméně dva respondenti k mému překvapení uvedli, že k pořízení vlastního účtu došlo dokonce již v sedmi letech. Zde můžeme komparovat průměrný věk zapojení respondentů do počítačové komunikace obecně a průměrný věk zapojení do specifického typu internetové komunikace - e-mailu (38). Metodou váženého průměru jsem vypočítala,

že průměrný věk zapojení respondentů do počítačové komunikace je 11,6 let, do komunikace prostřednictvím elektronické pošty pak 11,75 let. Hypotéza H3 předpokládala, že průměrný věk zapojení do PC komunikace je 10 let. Přesto, že výsledný průměrný věk (11,6) se od predikovaného věku v hypotéze H3 (10) nijak zásadně nelišil, *hypotéza H3 byla vyvrácena.*

Osobně jsou pro mě tyto velmi podobné hodnoty (11,6 a 11,75) jistou zpětnou vazbou z hlediska validity a reliability získaných dat, protože na sebe racionálně navazují. Reliabilita neboli spolehlivost popisuje dle Hendla možnost získání stejných závěrů měření v případě, že by se výzkumné šetření opakovalo. Validita pak jednoduše znamená, že je skutečně měřeno, co má být měřeno (21).

Další otázkou jsem zjišťovala, od kolika let se respondenti mohli pohybovat na počítači bez dohledu rodiče či jiné zodpovědné osoby (viz Graf 12). Touto problematikou, která je rovněž předmětem mé druhé hypotézy, se při svém pravidelném šetření (2010) zabýval Český statistický úřad. Sběrem dat bylo zjištěno, že 9 z 10ti dětí ve věku 10-15 let má doma běžně přístup k osobnímu počítači s internetovým připojením. Naprostá většina rodičů (90 %) však vypověděla, že aktivity svých dětí na internetu sleduje (11).

Hypotéza H2 byla tedy zaměřena na dozor dospělých nad dětmi při jejich práci na počítači a předpokládala, že více než 80 % dětí pracuje na PC bez jakéhokoliv dohledu dospělých. Nejvíce zastoupenou odpovědí v mém výzkumu byl věk 10 let (21 %). Pro verifikaci či falsifikaci hypotézy byl však důležitý součet všech respondentů, kteří se mohli bez dohledu rodiče či jiné zodpovědné osoby pohybovat na počítači s možností internetového připojení již v kategorii věku do čtrnácti let. Dle tohoto kritéria odpovědělo kladně celkem 88 % respondentů. *Hypotéza H2 byla proto potvrzena.*

Pro budoucí vývoj dítěte je přítomnost dospělého při práci na počítači klíčová. Pokud rodič zaujme lhostejný přístup k tomu, na kterých stránkách se jeho potomek pohybuje, může velmi snadno dojít k fatální situaci. Na toto riziko jsem chtěla poukázat otázkou č. 15, ve které jsem respondentům položila otázku, kolik kliknutí myši je podle nich dostačujících pro vstup na stránku s pornografickým materiálem z výchozího

prohlížeče (viz Graf 14). Váženým průměrem jsem vypočítala poměrně šokující průměrný počet kliknutí, pouhých 2,96. Obrovským problémem přitom není jen fakt, jak snadno se dítě dostane na web s pornografickým materiálem, pokud je to jeho záměr. Skandální je spíše to, že ač se děti nemravnému obsahu chtějí vyhnout, není jim to vždy umožněno. Divínová uvádí americkou studii, ve které téměř polovina dotázaných dětí zažila nechtěné vystavení pornografickému materiálu (14).

Další zkoumanou a diskutovanou oblastí z hlediska rizik internetové komunikace byla kyberšikana (viz Graf 13). Zkušenost s kyberšikanou má podle mého výzkumu 21 % respondentů, přičemž osobně se obětí kybernetického útoku cítí být jen 5 ze 100 respondentů. Poslední hypotéza H4 tvrdila, že více než 30 % dětí bylo obětí kyberšikany. Tuto, ba i mnohem vyšší míru výskytu kyberšikany dokládají četnými výzkumy například Kopecký a Krejčí, kteří realizují výzkumná šetření právě se zaměřením na kyberšikanu (26), cyber stalking apod. Jejich výzkumné šetření v rámci projektu E-bezpečí - nebezpečí elektronické komunikace pro žáky i učitele realizované v letech 2010-2011 udává, že v pozici obětí kyberšikany se ocitlo 59,38 % dětí. Podmínky šetření byly přitom nastaveny podobně jako ty mé. Výzkum byl též realizován anonymním online dotazníkem (26).

Já však svým výzkumem hypotézu H4 nemohu verifikovat, protože i pouhou zkušenost bez přímé role sebe sama jako obětí přiznalo jen 21 % respondentů. *Hypotéza H4 byla tedy vyvrácena.* Tento v celém mém výzkumu nejvíce rozporuplný výsledek si vysvětluji tím, že každý dospívající má dnes sice většinou jakousi představu o pojmu kyberšikana, ale konkrétní znalosti o obsahu termínu scházejí. Mállokdo si uvědomí, že neoprávněné přihlášení „kamaráda“ do účtu na Facebooku, je v podstatě odcizení a zneužití osobních údajů. A že ve spojení s vkládáním lživých a zesměšňujících příspěvků se jedná právě o kyberšikanu (35), si nespojí už téměř nikdo.

Druhým možným důvodem, proč je můj výsledek takto v rozporu s obecnými údaji, je určitá míra egoismu, kterou je mládež typická. Přece by nepřiznali, že někomu naletěli, že se nechali někým virtuálně šikanovat. Právě zde ale vnímám jistý vliv na mé výsledky z hlediska věkového složení respondentů. Můj výzkum totiž zahrnoval pouze věkovou kategorii 15-18 let. Oproti tomu výzkumná šetření Kopeckého a Krejčí

zahrnují rovněž uživatele od 11ti let, kteří tvoří dokonce více než 62 % respondentů.

Navzdory výsledku mého šetření se domnívám, že kyberšikana je velmi běžným a rozšířeným jevem, který je třeba neustále řešit a zkoumat. Prakticky i tento nízký procentuální výsledek zkušenosti mládeže s kyberšikanou a jeho možné příčiny by mohly být podnětem k dalšímu šetření, třebaže rozdílně koncipovaného.

V poslední části dotazníku jsem se zaměřila na jevy definované v teoretické části mé práce - na změnu identity, solipsismus a netholismus. Otázkou č. 16 jsem zjišťovala, zda se respondenti na internetu někdy vydávali za někoho jiného (viz Graf 15). Jen 21 % dotázaných použití falešné identity přiznalo. Osobně jsem očekávala mnohem více kladných odpovědí, protože, jak uvádí Šmahel, změna identity prakticky bez postihu, je pro mladistvé obrovským lákadlem (24). S tímto autorovým názorem plně souhlasím.

Otázkou č. 17 jsem dále zjišťovala, kolik respondentů si myslí, že se se svými přáteli vidají kvůli internetu méně (viz Graf 16). Podobně formulované otázky jsou vždy v souboru otázek, které mají za úkol stanovit míru závislosti na internetu (24). Cenková, která na počítačovou komunikaci pohlíží jako na nutné zlo, tvrdí, že dnešní děti si na hraní online her a komunikaci přes chat zvykly tak snadno a rychle, že se tím pádem vidají méně (6). Respondenti se však svými odpověďmi s Cenkovou rozcházejí. Méně častý osobní kontakt s přáteli kvůli internetu přiznalo jen 29 % dotázaných.

Posledním zkoumaným jevem byl tzv. solipsismus, což je stav představující přesvědčení člověka o tom, že vnější svět existuje jen v jeho mysli (54). Výskyt tohoto jevu jsem zkoumala otázkou č. 18. Respondenti v ní odpovídali, zda se jim někdy zdál po odpojení od internetu svět méně skutečný (viz Graf 17). I zde byla naprostá většina odpovědí (87 %) negativních. Opačný zážitek připustilo jen 13 % respondentů. Z mých výsledků tedy vyplývá, že prožitek solipsismu je u mladistvých spíše ojedinělý. Vybíral však uvádí, že solipsismus (ve formě jakési dominance našich vlastních představ při utváření obrazu reálného světa) je jev přítomný ve vztahu každého člověka odjakživa, zcela přirozeně (54).

6 ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala problematikou elektronické komunikace se zaměřením na mládež. V současné době je zájem o elektronické komunikační nástroje stále větší a tento trend jejich rostoucí preference lze předpokládat i v budoucnu. Hlavním cílem práce bylo popsat možná úskalí a rizika nových forem elektronické komunikace ve vztahu k mládeži. Tato rizika jsou přirozeným negativním jevem a moderní formy elektronické komunikace jimi budou vždy doprovázeny. Z toho důvodu je nutné je zkoumat, mluvit o nich a nikdy na ně nezapomínat. Smyslem této práce proto bylo podat ucelené poznatky z oblasti moderních trendů elektronické komunikace a výsledky v rámci praktické části přispět k diskuzím o vlivu těchto trendů na mládež.

Ke splnění hlavního cíle byly stanoveny cíle dílčí. Tyto cíle zahrnovaly zjištění četnosti používání elektronických způsobů komunikace mládeží a zjištění zkušenosti mládeže s kyberšikanou. Součástí cíle bakalářské práce byla rovněž verifikace či falsifikace předem stanovených hypotéz. Tento proces byl realizován na podkladě výsledků výzkumného šetření.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část představuje souhrn informací o elektronické komunikaci obecně, o jejím vývoji a o jejích současných moderních podobách. Především zde byl však podán výčet pozitiv a přehled nejvýznamnějších rizik spojených s moderními trendy elektronické komunikace v rámci užívání mládeží.

Předem stanovené hypotézy byly celkem čtyři.

H1: Více než 80 % dětí začalo využívat PC s možností internetového připojení před 10. rokem věku

H2: Více než 80 % dětí pracuje na PC bez jakéhokoliv dohledu dospělých

H3: Průměrný věk zapojení do PC komunikace je 10 let

H4: Více než 30 % dětí bylo obětí kyberšikan

Na základě výzkumu byla potvrzena pouze hypotéza H2. Hypotézy H1, H3 i H4 byly vyvráceny.

Některé výsledky mého výzkumu poukázaly na velmi zajímavé skutečnosti. Díky volbě dotazníku, který byl již dříve použit, bylo možné vysledovat určité spojitosti a především i proměny preferencí jednotlivých médií v průběhu deseti let (doba, jež dělí komparované výzkumy). Obecně lze říci, že dříve tradiční a oblíbená pevná linka je dnes enormně nahrazována mobilním telefonem, a roste také obliba posílání SMS zpráv. Paradoxně se ovšem může jevit hodnocení těchto médií z hlediska času, který jim respondenti věnují. Více než polovina respondentů mého výzkumu uvedla, že mobilními hovory netráví denně ani patnáct minut. Důvod je dle mého názoru prozaický - poměrně vysoké ceny za volání.

Dalším zajímavým výsledkem v kontextu významu médií je přiřazení nejvyšší důležitosti osobnímu rozhovoru, a to v obou komparovaných výzkumech. Na základě toho si dovoluji tvrdit, že ani sebemodernější technická inovace nikdy nemůže nahradit aspekty reálného rozhovoru. Podobné hodnoty z hlediska významu však v současné době dosahuje také surfování na internetu.

Ráda bych upozornila i na opovážlivě se snižující věkovou hranici, kdy rodiče svým dětem pořizují vlastní mobil (dle mého výzkumu nejčastěji ve věku 8-10 let). Totéž se týká i narůstajícího počtu domácností, které disponují připojením na internet, a tím přístup umožňují čím dál tím více i svým dětem (včetně těch příliš malých). Ty jsou pak ohroženy různými nebezpečími, která mohou mít neblahý vliv na jejich duševní vývoj. Můj výzkum například odhalil, jak neuvěřitelně jednoduché je vstoupit na stránku s pornografickým materiálem. Toto riziko internetového prostředí vnímám velmi negativně, dokonce se nebojím říct, že v tomto směru poskytovatelé internetových serverů absolutně selhávají.

Navrhovala bych proto, aby tuto kriticky neošetřenou situaci začaly kompetentní orgány ihned řešit. Ochrana mládeže (včetně nejmladších dětí) před pornografickým materiálem na internetu je v této zemi nulová.

Jediným úsekem mého výzkumu, který přinesl trochu rozporuplné výsledky, je část vyhodnocující zkušenost s kyberšikanou. Jak jsem již zmínila v diskuzi, bylo by dobré mnou navržené důvody takto rozdílných výsledků dále zkoumat, a pro výzkum takového jevu použít o něco rozsáhlejší výzkumný soubor.

Přínosem mé bakalářské práce je poskytnutí uceleného podkladového materiálu pro odbornou i širokou veřejnost. Práce může rovněž fungovat jako učební materiál či sloužit potřebám dalšího výzkumu, což by mě nesmírně potěšilo.

V úplném závěru mé bakalářské práce bych znovu ráda poukázala na aktuálnost a závažnost této problematiky, a rovněž na potřebu věnovat této oblasti větší pozornost. Dotýká se totiž našeho každodenního života. V případě neznalosti zákonů a rizik virtuálního světa by se kromě ohně mohla i elektronická komunikace stát pro člověka dobrým sluhou, ale zlým pánem.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BEDNÁŘ, V. *Internetová publicistika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 210 s. ISBN 978-80-247-3452-1.
2. BOWDOIN VAN RIPER, A. *A Biographical Encyclopedia Of Scientists And Inventors In American Film And TV Since 1930*. 1. vyd. Scarecrow Press, 2011. 288 s. ISBN 0810881284.
3. BRDIČKA, B. *Role internetu ve vzdělávání*. 1. vyd. Kladno: AISIS, 2003. 122 s. ISBN 80-239-0106-0.
4. BUERMANN, U. *Jak (pře)žít s médii*. 1. vyd. Hranice: FABULA, 2009. 239 s. ISBN 978-80-86600-58-1.
5. CEJPEK, J. *Informace, komunikace a myšlení*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. 179 s. ISBN 80-7184-767-4.
6. CENKOVÁ, T. *Jak přežít pubertu svých dětí*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 168 s. ISBN 978-80-247-2913-8.
7. Ceskatelevize.cz [online]. c2006, poslední revize 2012 [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media-a-technologie/160215-nova-prevezme-komunikacni-sluzbu-icq/>>
8. Cms.e-bezpeci.cz [online]. c2010, poslední revize 2012 [cit. 2012-03-21]. Dostupné z: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/160/26/lang.czech/>>
9. Czso.cz [online]. c2012, poslední revize 2012 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/domacnosti_a_jednotlivci>
10. Czso.cz [online]. c2012, poslední revize 2012 [cit. 2012-03-03]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/telekomunikacni_a_internetova_infrastruktura>
11. Czso.cz [online]. c2012, poslední revize 2012 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/deti_dospeli_a_internet20101201>
12. DENT, K. D. *Postfix - Kompletní průvodce*. 1.vyd. Grada Publishing, 2005. 252 s. ISBN 80-247-1029-3.

13. DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace*. 6.vyd. Praha: Grada, 2008. 502 s. ISBN 978-80-247-2018-0.
14. DIVÍNOVÁ, R. *Cybersex - forma internetové komunikace*. 1. vyd. Praha: Triton, 2005. 167 s. ISBN 80-7254-636-8.
15. E-bezpeci.cz [online]. c2008, poslední revize 2011 [cit. 2012-02-22]. Dostupné z: <<http://e-bezpeci.cz/index.php/temata/sexting/137-154>>
16. Facebook.com [online]. c2012, poslední revize 2012 [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <www.facebook.com>
17. FISCHER, S. - ŠKODA, J. *Sociální patologie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
18. GOLDSMITH, J. - WU, T. *Kdo řídí internet? Iluze o světě bez hranic*. 1. vyd. Dokořán/Argo, 2006. ISBN 978-80-7363-184-0.
19. HAGERTY, L. *The Spirit of the Internet*. 1. vyd. Florida: Matrix Masters, Inc. Tampa, 2000. 240 s. ISBN 097036511X.
20. HAŠKO, L. *Umíme to s ICQ*. 1. vyd. Praha: Computer press, 2000. 97 s. ISBN 80-7226-232-7.
21. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.
22. JIRÁK, J. - KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 208 s. ISBN 978-80-7367-287-4.
23. KOPECKÝ, K. - KREJČÍ, V. *České děti a mobilní telefony (výsledky výzkumu E-Bezpečí)* [online]. c 2010, poslední revize 2011 [cit. 2011-03-04]. Dostupné z: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/94/22/lang,czech/>>
24. KOPECKÝ, K. *Moderní trendy v elektronické komunikaci*. 1. vyd. Olomouc: Hanex, 2007. ISBN 978-80-85783-78-0.
25. KRAS, P. *Internet v kostce*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2001. 144 s. ISBN 80-7200-493-X.
26. KREJČÍ, V. - KOPECKÝ, K. *Nebezpečí elektronické komunikace 2* [online]. c 2010, poslední revize 2011 [cit. 2011-03-04]. Dostupné z: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/94/22/lang,czech/http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j>>

- &q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCIQFjAA&url=http%3A%2F%2Fprvok.upol.cz%2Findex.php%2Fke-staeni%2Fdoc_download%2F13-nebezpe-i-elektronicke-komunikace-2-centrum-prvok-2011&ei=uc2gT_mzH8_DswbHqZ3CCA&usg=AFQjCNHkai-CQsvp7yWofor7tJYC_bNhNg&sig2=YHX0kC8pCONEF1XwBJj5iA>
27. KRČMÁŘOVÁ, B. *Děti a jejich problémy III, Sborník studií*. Praha 2010. ISBN 978-80-254-6840-1.
  28. KUNSTOVÁ, R. *Efektivní správa dokumentů*, 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 208 s. ISBN 978-80-247-3257-2.
  29. Kybersikana.eu [online]. c2010, poslední revize 2011 [cit. 2012-03-06]. Dostupné z: <<http://www.kybersikana.eu/2011/05/pro-rodice-facebook-jako-fenomen-21.html>>
  30. MACEK, P. *Adolescence*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2003. 143 s. ISBN 80-7178-747-7.
  31. MARTINCOVÁ, O. *Nová slova v češtině 2: slovník neologizmů*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. 568 s. ISBN 8020011684.
  32. McLUHAN, M. *Jak rozumět médiím*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1991. 396 s. ISBN 01-048-91 12/13.
  33. Nebezpečné komunikační praktiky [online]. c 2011, poslední revize 2009 [cit. 2011-04-07]. Dostupné z: <<http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>>.
  34. Nebudobet.cz [online]. c2010, poslední revize 2012 [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: <<http://www.nebudobet.cz/?page=netholismus>>
  35. Nebudobet.cz [online]. c2012, poslední revize 2012 [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: <<http://www.nebudobet.cz/?page=o-kybersikane>>
  36. NOVÁKOVÁ, M. *Nová média - případová studie Facebook* [online]. E-polis.cz, 3. červen 2009. [cit. 2012-05-01]. Dostupné z: <<http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/380-nova-media-pripadova-studie-facebook.html>>. ISSN 1801-1438.

37. NOVÝ, I., et al. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. 2. vyd. Praha: Grada, 2006. 288 s. ISBN 80-247-1705-0.
38. PETERKA, J. *Se Zavináčem na Internet*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. 308 s. ISBN 80-200-0787-3.
39. PLAMÍNEK, J. *Tajemství úspěchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 192 s. ISBN 978-80-247-3658-7.
40. PLAŇAVA, I. *Průvodce mezilidskou komunikací: přístupy - dovednosti – poruchy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. 146 s. ISBN 8024708582.
41. POSPÍŠIL, J. *Multimediální slovník*. 1. vyd. Olomouc: Rubico 2004. 183 s. ISBN 80-7346-019-X.
42. PROCHÁZKA, D. *Nebojte se počítače - pro Windows 7 a Office 2010*, 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 126 s. ISBN 8024737175.
43. PROCHÁZKA, D. *SEO - cesta k propagaci vlastního webu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 152 s. ISBN 978-80-247-4222-9.
44. Saferinternet.cz [online]. c2011, poslední revize 2011 [cit. 2012-03-20]. Dostupné z: <<http://www.saferinternet.cz/novinky/1418-3/v-cem-nejcasteji-osobe-na-internetu-lzeme>>
45. SAK, P. - SKALKOVÁ, J. - MAREŠ J. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál 2007. 296 s. ISBN 978-80-7367-230-0.
46. SMEJKAL, V. - SCHELOVÁ BACHRACHOVÁ, H. *Velký lexikon společenského chování*. 2. vyd. Praha: Grada, 2011. 400 s. ISBN 978-80-247-3650-1.
47. Socialbakers.com [online]. c2012, poslední revize 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <<http://www.socialbakers.com/company-overview>>
48. Socialbakers.com [online]. c2012, poslední revize 2012 [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <<http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/czech-republic>>
49. ŠMAHEL, D. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2003. 158 s. ISBN 80-7254-360-1.
50. TUŠEROVÁ, L. *Elektronická komunikace versus elektronické komunikace* [online]. 2006. [cit. 2012-02-12]. Dostupné z

<http://www.epravo.cz/top/clanky/?pg=9&typ=clanky&s1=1&s2=X&s3=X&s4=X&s5=S&s6=1&m=1&recid_cl=39898>

51. VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. 356 stran. ISBN 80-246-0841-3.
52. VĚŠÍNOVÁ, J. *Stinné stránky sebepojetí*. Olomouc, 2010. 101 s. Diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Palackého na katedře psychologie. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. P. Cakirpaloglu, DrSc.
53. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 176 s. ISBN 80-7178-812-0.
54. VYBÍRAL, Z. *Psychologie komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 320 s. ISBN 80-7178-998-4.
55. VYMĚTAL, J. *Průvodce úspěšnou komunikací*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 328 s. ISBN 978-80-247-2614-4.
56. Výroční zpráva Českého telekomunikačního úřadu za rok 2011 [online]. Praha: Český telekomunikační úřad, 2012. Dostupné z: <
http://www.ctu.cz/cs/download/vyrocní_zpravy/vyrocní_zprava_ctu_2011.pdf
>
57. Zákon č. 108/2006 Sb. ze dne 14. března 2006 o sociálních službách
58. Zákon č. 127/2005 Sb. ze dne 22. února 2005 o elektronických komunikacích
59. Zákon č. 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003 o soudnictví ve věcech mládeže

8 KLÍČOVÁ SLOVA

elektronická komunikace

ICT

informační a komunikační technologie

internet

kyberšikana

mládež

rizika internetové komunikace

9 PŘÍLOHY

Příloha 1 - Dotazník

Příloha 2 - Srovnání médií dle významu

Příloha 1 - Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Aneta Majerová a jsem studentkou třetího ročníku Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Dotazník, o jehož vyplnění Vás žádám, mi umožní realizaci výzkumu v rámci mé bakalářské práce. Tématem této práce je Problematika elektronické komunikace se zaměřením na mládež. Dotazník je zcela anonymní a Vaše odpovědi poslouží pouze ke zpracování výsledků této práce. Některé otázky je třeba doplnit číslem, u většiny otázek je však nutné Vámi zvolenou variantu v tabulce označit křížkem či odpověď zakroužkovat. Prosím o pravdivost odpovědí.

Děkuji za Váš čas.

1 Věk

- 15 let
- 16 let
- 17 let
- 18 let

2 Pohlaví

- žena
- muž

3 Typ studované školy (v současné době)

- gymnázium
- střední odborná škola
- střední odborné učiliště

4 Jaké je Vaše technické vybavení?

	k dispozici doma	v soukromém užívání	k dispozici ve škole
telefon (pevná linka)	☐	☐	☐
záznamník	☐	☐	☐
fax	☐	☐	☐
mobil	☐	☐	☐
přístup na internet	☐	☐	☐
e-mail	☐	☐	☐

5 Jaký význam pro Vás mají jednotlivá komunikační média?

	zbytečný	spíše nedůležitý	užitečný	důležitý	nepostradatelný
telefon (pevná linka)	☐	☐	☐	☐	☐
záznamník	☐	☐	☐	☐	☐
fax	☐	☐	☐	☐	☐
dopis	☐	☐	☐	☐	☐
e-mail	☐	☐	☐	☐	☐
mobil	☐	☐	☐	☐	☐
SMS	☐	☐	☐	☐	☐
internetová fóra	☐	☐	☐	☐	☐
chat	☐	☐	☐	☐	☐
instant messaging	☐	☐	☐	☐	☐
osobní rozhovor	☐	☐	☐	☐	☐

6 Jak často jste za minulý týden použil/a jednotlivá komunikační média?

	méně než 1x týdně	1-5x týdně	denně 1x	denně 2-10x	denně více než 10x
mobilní hovory	☐	☐	☐	☐	☐
SMS odeslané	☐	☐	☐	☐	☐
SMS přijaté	☐	☐	☐	☐	☐
e-maily odeslané	☐	☐	☐	☐	☐
e-maily přijaté	☐	☐	☐	☐	☐

7 Kolik času denně jste věnoval/a jednotlivým médiím?

	méně než 15 minut	15-30 minut	30-60 minut	1-2 hodiny	více než 2 hodiny
SMS	☐	☐	☐	☐	☐
mobilní hovory	☐	☐	☐	☐	☐
reálné rozhovory	☐	☐	☐	☐	☐
chat	☐	☐	☐	☐	☐
surfování na internetu	☐	☐	☐	☐	☐
internetové hry	☐	☐	☐	☐	☐

8 Při které formě komunikace se můžete nejlépe vyjádřit? (zvolte jednu variantu)

☐ dopis	☐ e-mail
☐ telefonní či mobilní hovor	☐ chat
☐ SMS	☐ reálný rozhovor

9 Od kolika let využíváte mobil? _____

10 Od kolika let využíváte osobní počítač s možností internetového připojení?

_____

11 V kolika letech jste si založil/a vlastní e-mailovou schránku? _____

12 Od kolika let jste se mohl/a pohybovat na počítači bez dohledu rodiče či jiné zodpovědné osoby? _____

13 Setkal/a jste se někdy s kyberšikanou? (v případě negativní odpovědi zůstala respondentům otázka č. 14 skryta)

- ANO
- NE

14 Sám/sama jsem se stal/a obětí kyberšikany.

- ANO
- NE

15 Kolik kliknutí myší je podle Vás dostačujících pro vstup na stránku s pornografickým materiálem z výchozího prohlížeče? _____

16 Vydával/a jste se někdy na internetu za někoho jiného?

- ANO
- NE

17 Myslíte si, že se kvůli internetu vídáte méně se svými přáteli?

- ANO
- NE

18 Zdál se Vám někdy po odpojení od internetu svět méně skutečný?

- ANO
- NE

19 Máte na Facebooku vytvořený svůj vlastní účet?

- ANO
- NE

Děkuji za spolupráci!

Příloha 2 - Srovnání médií dle významu (absolutní hodnoty)

Můj výzkum	Buermannův výzkum	
4,68	4,7	osobní rozhovor
4,61	3,5	mobil
4,46	3,3	SMS
3,94	3,8	e-mail
3,4	1,6	chat
2,84	2,8	fóra
2,71	3,8	dopis
2,34	2,5	ICQ
1,83	4,4	telefon
1,7	2,6	záznamník
1,63	2,6	fax

Zdroj: Vlastní výzkum, Buermann (2009)